

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΔΗΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ — Το ένταύθα Δημοτικόν Συμβούλιον συνερχόμενον θ' ἀποφασίσῃ διὰ τὴν ἀνάγκην προτομῆς τοῦ ποιητοῦ Λορέντζου Μαβίδη, ἡτις θὰ στηθῇ ἐν τῇ ἑνῶσι τοῦ ὅρουσ ἀρίστων πλατείας. (Τηλεγράφημα.)

Ὠραῖε! ἢ τεχνόφτερη μοῦ λείπει σμίλη
σ' ἀστραφτερό νὰ στήσω Παρθενῶνα
εὐγενικιὰ τῇ δόξα σου, τὰ χεῖλη
σφαλνῶ κ' ἐνλαβικὰ λυγῶ τὸ γόνα,

καὶ σοῦ προσφέρω ρόδ' ἀπὸ τὸ δαίλι
χρυσά, δεμένα σ' ἄφθαστη κορώνη
μὲ τῶν ρυθμῶν ποῦ ἀγαπήσες τὸ ἀγρίλι,
ποῦ ξένο, σὲ δικὸ φουντώνει ἐλμιῶνα.

Γιατί, πολεμιστῆς κὶ Ὀλυμπιονίκης
τοῦ λόγου, εἶχες ποθῆσαι νὰ ταιριάξῃς
μὲ τ' ὄνομά σου τὸ ἄσμα κάθε Νίκης,

κ' ἦρθες ἀπὸ τὰ ξένα νὰ βυζιάξῃς
τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἀστεῖρευτο στηθάρι,
τ' ὀρθὸ πίσω ἀπ' τ' ὀλόχρυσο σκονιάρι.

ΕΒΡΑΙΑ

Καὶ τ' ὄνομά σου εἶναι ἄρωμα χυμένο, εἶναι κινύρα
δεκάχορδη κι' ὁ λόγος σου πὸν σκλάβο μὲ τραβᾷ.
Καὶ θάβρω ἐγὼ στήν ἄσωτη κ' εἰδωλολάτρα λύρα
πὸν παίζω, Σολωμώντειους ψαλμοὺς τοῦ Γεχοβᾶ.

Μὴ συλλογέσαι τοῦ Χριστοῦ τὰ χεῖλη τὰ βουβά . . .
Μὴν ἢ κατάρρα εἶναι ἄλυτη προγονική σου κλήρα;
Τῆς Σηρικῆς τὰ νήματα θὰ πάρω τ' ἀκριβά,
τὰ Ὄφριικά μαλάματα, τῆς Τύρον τὴν πορφύρα,
καὶ θὰ σοῦ ὑφάνω θάματα τῆ δόξα σου νὰ ντύσω.
Μὲ κέδρα ὀρθὰ τοῦ Αἴβανου παλάτι θὰ σοῦ χτίσω,
κι' ἐγὼ θὲ νάμαι ὁ ὑφαντῆς κι' ὁ χτίστης θάμ' ἐγώ.
Καὶ ξαπλωμένος πλάγι σου μέσ σέ χρυσὸ ντιβάνι,
σιτῆς ραντασίας τὸ ἀνθισμα, γιὰ σένα, θὰ τρυγῶ
τὸ νάρδο, τὸ κιννάμωμο, τὴ σμύρνα, τὸ λιβάνι . . .

Ἡ ΧΑΝΟΥΜΙΣΣΑ

Τρεῖς ἀρναούτηδες κι' οἱ τρεῖς πελώριοι, ἀγριαποί,
ἀρνάκια μπρὸς στὸ ἀθῶο σου μενεξεδένιο βλέμμα,
τραβοῦν μέσα στ' ὀλόχρυσο καῖκι τὸ κουπί,
καὶ σὰν ἀφρὸς μέσ σιτοὺς ἀφρὸς γοργοπερνᾶς τὸ ρέμα.

Κ' οἱ αὐρες, καὶ τοῦ μελιτεμιῶ τὰ χάρδια, κι' οἱ νοποὶ
ἀπὸ ἀγγινὰ μοσκίσματα κι' ἀπ' τῆς δροσιάς τὸ κλαῖμα
ὑγροὶ, κι' ἀπ' τῆς πλατόφυλλης κουφάλας τὴ σιωπὴ
βγαλτοί, σὰ δέηση ἀσκητῆ καὶ σὰν ὄνειρου ψέμα,
ἀνασασμοὶ καὶ στεναγμοὶ π' ἀφίνονν τὰ βουνάκια,
γλυσιτρῶντας οἰά λευκόχρυσα τοῦ στήθους σου γιασμακία
γλύφουν τ' ὄρατο τὸ σῶμα σου σὰν ἄγαλμ' ἀργυρό.

Καὶ σὰν ἀπ' τῶν γκιαβούρηδων τὰ μάτια σασιτισμένη,
δὲν ξέρεις οὔτε ποῦ νὰ διῆς, κι' ὄλο κυτιᾶς σκυμένη
τοὺς μιναρέδες πὸν λυγοῦν μέσ σιὸ γλαυκὸ νερό.

ΝΟΥΡΜΑΧΑΛ

Ὦ Νουρμαχάλ! ὅταν γελᾶς μοιάζει τὸ γέλοιό σου κρουστάλλι
κάποιας πηγῆς πὸν γαργαρᾷ μέσ στὰ λευκὰ τὰ λιθαράκια.

Ὦ Νουρμαχάλ! ὅταν μιλᾶς μοιάζει κι' ὁ λόγος σου ἀνθογυάλι,
ὅπου σεμνὰ μοσκοβολᾷ τῆς καλοσύνης τὰ κρινάκια.

Ἄπ' τὴ φυλὴ σου, Νουρμαχάλ, δὲν ξέρω ἐγώ, δὲν εἶδα κι' ἄλλη
μὲ τὸ παράπονο τὸ ἀγνὸ πῶχουν τ' ἀδύγατα παιδάκια.

Κι' ὅταν γελᾶς, κι' ὅταν μιλᾶς, κι' ὅταν περνᾶς ἀγάλι ἀγάλι,
ὦ Νουρμαχάλ! στὰ σωθικά νοιώθω φαρμάκια καὶ φαρμάκια.

Ἄν μ' ἀγαπήσης, Νουρμαχάλ, θὰ τραγουδήσω ἐγὼ τραγούδια
π' ἀκόμα κι' οἱ ἄμμοι τῆς Καμάρ θὰ λουλουδίσουνε λουλούδια.

Πάνω σ' ἀμόλυντες κορφές τὴν τέντα μου θὰ πάω νὰ στήσω.

Τρυγῶντας ἄφθαρτους παλμοὺς ἀπ' τὸν πλατὺ γαλιζιὸ ἀθέρα,
μέσα σ' ὀλόχρυσο γκαζέλ θὰ σὲ δοξάσω σὰν τὴ μέρα.

Ἄν μ' ἀγαπήσης, Νουρμαχάλ, πόσο γλυκὰ θὰ τραγουδήσω!

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ

Τραγουδιστή! πόσο γλυκὰ σιάζει ἀπ' τὴ γλῶσσα σου τὸ μέλι
κι' ἡ φλόγα τοῦ μεσημεριοῦ σπινθίζει στὰ φαρδνά σου μάτια!

Τραγουδιστή! σὰν τραγουδᾶς τὸ δοξασμένο σου γκαζέλι,
λὲς λουλουδίζουν τῆς Καμάρ λουλούδια τὰ καμμένα πλάτια.

Ποιὰ σφάζουν πιότερο ἀπ' τὰ δυό, τὰ δυό σου μάτια, γιὰ τὰ βέλη;
καὶ ποιὰ 'ναι πιὸ καμαρωτά, τὰ στήθια σου, γιὰ τ' ἄγρια τ' ἄτια;
Ποιὰ 'ναι πιὸ μαῦρα, πὲς το ἐσὺ π' ὁ ξένος πόνος δὲ σὲ μέλει,
τὰ λόσγουρά σου τὰ μαλλιά, γιὰ τῆς καρδιάς μου τὰ κομμάτια;

Σὰν πάγω φέτος στήν Καμπᾶ, θέλω νὰ διῶ χρυσογραμμένο
πάνω σιὸν τοῖχο τὸν ἱερὸ τὸν κασεντιέ σου κρεμασμένο
καὶ μέσ στὰ λόγια τὰ χρυσὰ καὶ τ' ὄνομά μου ν' ἀντικρύσω.

Γιατὶ σὰν ἔβγης νικητῆς ἀπ' τὸ λαμπρὸ τοῦ λόγου ἀγῶνα,
θάρθῶ νὰ γύρω σὰν ἀρνὶ πάνω σιὸ ἐβένινό σου γόνα.

Τότες, Ραμπιάχ μπὲν ἄλ Κουντιέν εὐ Μαζενί, θὰ σ' ἀγαπήσω.

Ο. ΜΠΕΚΕΣ

ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ ΤΡΙΣΑΓΙΟ

Καὶ ρώτηξα τὰ σκιώχτρα σὶὸ σκοτάδι,
τὴ βούβα πού τις ἄχνες κυβερνᾷ :
Πούς τὰ φτερά μου κάρφωσε σὶὸν Ἄδη; —
Καὶ κάποιο φῶς θωρῶ ν' ἀργοπερνᾷ. . .

Μ' ὠχρὸς μὲ δέρνει ἀνταύγειες πού δακρῦζουν
μάτια ἀδειανὰ πού ξέχασαν νὰ κλαῖν.
Κ' ἡ δέηση κ' ἡ θλίψη τὰ κοιμίζουν,
σὶὸν Πλαστοουργὸ τὸν πόνο μου σὰ λέν.

Ἄλῳγα φωσφορίζει κάποις μνήμα
κ' ἕνας σταυρὸς προβάλλει θλιβερός,
καὶ μιὰ φωνὴ ριμάχτρα σὸν τὸ κρῖμα
— Τί ζεῖς; μοῦ λέγει, σβύσου! εἶναι καιρός.

Γονάτισα καὶ σταύρωσα τὰ χέρια.
Καὶ πρᾶλλον τὸ «Δεῦτε» μοναχός,
τ' ὀλόστερο τρισάγιο μου σὶ ἄστέρια
εἰτόνισα, καὶ σβύστηκα σὶὸ φῶς.

A. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Ἐν τῷ λόγῳ, ὡς ἓνα μνημόσυνο γιὰ τὴν ἐξωστῆ συμπολιτισμῶς μας τὴν Ἑὲ θεοδοσιῶν καὶ τῶν μὴ τῆ φρασεῖν ἀνέση τῆς τῶ Ἑλληνικῶ γραμμάτων, δὲ δημοσιεύσῃ τις λίγες δυστυχῶς ἀνάδοτες γραμμῆς καὶ ἄφρησι πῶς τῆς, γιὰ τ' ἀκολουθήσῃ κάποιο σὶὸν καὶ ἄδικο περρωμένο. Ἐν τῷ λόγῳ, εὐχαριστῆται θεορᾷ τὴν ἀπογένεια τῆς ἀληθινῆς νικῆς καὶ τῶς ἐγγενῶς παραχῶν σὶὸ δημοσιότητα τὰ λίγα πολῖται χειρῶν τῆς.

Ἐν τῷ τίτλῳ αὐτῶς φαίνεται ἴσως νὰ κρύβῃ κάποις παραδοξολογία. Οἱ αἰσι-
όδοξοι, πού διατήρησαν ἀπόλυτη πεποιθῆτη σὶὸ δύναμη τῆς διδασκαλίας,
πιτεῦσῃ πῶς; ὑπέρχει μὴ μὴ Ἑλληνικῆ γλῶσσα πού μιλιέται παντοῦ
εἴτε μὴ σὶὸ καθερῶ; Ἑλληνικῶ κέντρα, εἴτε σὶὸ ἐξωτερικῶ. Καὶ δὲν ἀμ-
φιβάλλω πῶς, σύμφωνα μ' αὐτὴν τὴν κρῖτη, ἢ μὴ καὶ μὴ Ἑλληνικῆ αὐτῆ
γλῶσσα ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐκείνη πού μὴς μαθαίνουσι οἱ δασκᾶλοι σὶὸ σχολεῖα
μας. Καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴν τὴν ἀρχῆ, ὅλοι οἱ Ἑλληνες θὰ ἔπρεπε νὰ μι-
λοῦνε, σ' ὅλο τὸν κόσμῳ, τὴν ἴδια γλῶσσα, ἀφοῦ τὴν ἴδια γλῶσσα μαθαίνουσι
σὶὸ σχολεῖο. Ἐν ἐξετάσῃ μολαταῦτα τὰ πράγματα ἀπὸ κοντᾶ, θὰ παρα-
τηρήσῃ πῶς ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ διαφέρει πολὺ ἀπὸ
τὴ δικῆ μας. Σὲ τί συνίσταται ἡ διαφορά αὐτῆ καὶ ἀπὸ πού προέρχεται,
αὐτὸ μὲ λίγα λόγια εἶναι τὸ θέμα πού θὰ μὲ ἀπασχολῆσῃ.

Ἐπειδὴ τῶρὰ πρόκειται γιὰ τὴν Ἑλληνικῆ γλῶσσα σὶὸ ἐξωτερικῶ γε-
νικᾶ, κὶ ὄχι μόνον σὲ κάποις ὀρισμένη πόλη, δὲ θὰ ἐξετάσω τὴν τοπικῆ ἐπί-
δραση πού κατ' ἀνάγκη παθαίνει μὴ γλῶσσῃ. Εἶνα φρασεῖ π. χ. οἱ Ἑλ-
ληνες τῆς Γαλλίας νὰ μεταχειρίζουσι ὀρισμένες μεταφράσεις ἀπὸ τῆ γαλ-
λικῆ, οἱ Ἑλληνες τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τὴν ἀγγλικῆ κ. τ. λ. Τῆ γεωγραφικῆ
αὐτῆνα ἐπιρρῆ, θὰ τῆ θεωρήσω ἔξω ἀπὸ τὸ ζήτημᾶ μου καὶ ἀνεξάρτητα
ἀπὸ αὐτῆνα, θὰ ἐξετάσω γενικᾶ πῶ, ἀφοῦ καὶ σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐκείνους ἡ
Ἑλληνικῆ διδάσκειται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ὅλως διόλου
ἀντίθετα καὶ ὅμως τὰ ἴδια πάντα σ' ὀποιαδήποτε πόλη τοῦ ἐξωτερικοῦ κὶ
ἂν ὄραθοῦμε.

Ἐσοὶ ἀπὸ ἐμᾶς τοξείδαφον θὰ ὄρησαν βέβαις ἀφορμῆ νὰ σχηματίσῃ
κάποις ἴδῃ γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Κ' ἡ πρώτη ἐντύπωση, ὅταν μιλήσῃ κανεῖς
μὲ Ἑλληνες σὶὸ ἐξωτερικῶ εἶναι πῶς οἱ Ἑλληνες αὐτοὶ δὲν ξερουσι
Ἑλληνικᾶ.

Εἶταν Χριστούγεννα καὶ βρισκόμῃ σὶὸ Λονδίνο. Ἡ μῆρα αὐτῆ περισ-
σότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη μᾶς θυμίζει τὸ σπίτι. Καὶ γι' αὐτὸ ἴσως ξύπνησα τὸ
πρῶτῳ μὲ τῆ ζωνρῆ ἐπιθυμία ν' ἀκούσω Ἑλληνικᾶ. Εἶχα φράσει σὶὸ Λονδίνο
μὲλις πρὶν δυὸ μῆνες καὶ γι' αὐτὸ εἶμῃν ἀκόμα ξῆνη ἀνάμῃ σὶὸς ἐκεῖ

“Ελληνες και δὲν εἶχα ἀκόμα μὲ τοὺς λίγους πού γνώρισα ἀρκετὴ οικειότητα γιὰ νὰ τοὺς ἐπισκέπτομαι ὅταν θέλω. Εἶταν λοιπὸν Χριστούγεννα καὶ εἶχα ξυπνήσει μὲ τὴ ζωηρὴ ἐπιθυμία ν’ ἀκούσω ἑλληνικὰ. Πηγαίνω στὴν ἐκκλησία μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ συναντήσω τοὺς γνωστούς. Ἦθελα τόσο πολὺ νὰ μοῦ πῆ κάποιος : Καὶ τοῦ χρόνου!

Ἀπογοητεύτηκα ! Ὅλοι οἱ γνωστοὶ ἀπουσιάζανε στὶς ἐξοχές. Ἄμα τε λείωσε ἡ λειτουργία, ἀκολούθησα λυπημένη τὸν ἀγνωστο ὄχλο, προσέχοντας ἐπίμονα ν’ ἀρπάξω τριγύρω καμμιά λέξη ἑλληνική.

Ἄλλη ἀπογοήτευση Ὅλοι μιλοῦσαν ἀγγλικά. Κάποιοι πού μοιάζαν Ἀθηναῖοι ἢ Πολίτες, ἀρχίζαν ἑλληνικὴ συνομιλία μὲ μερικές ἑλληνίδες : «Εἰς ἐτη πολλά, δεσποινίς». Ἐκεῖνες ἐπανακλάμβαναν μηχανικά τὴν ἴδια φράση καὶ συνέχιζαν, ὄροχ, μὲ τ’ ἀγγλικά : «How do you do, κτλ. κτλ.» Μὲ σφιγμένη τὴν καρδιά σκέρθηκα τότε πὼς αὐτοὶ δὲν εἶναι Ἕλληνες, ἀφοῦ, σὲ μιὰ τέτοια μέρα, δὲν αἰσθάνονται στὴ γλῶσσα τους, οὔτε τίς εὐχές, οὔτε τὰ πιὸ συνηθισμένα τους συναισθήματα.

Οἱ Γάλλοι ὅμως, ὅταν θγαίνουν ἀπὸ τὰ κέντρα τους, μιλοῦνε τὴ γλῶσσα τους κ’ οἱ Γερμανοὶ τὸ ἴδιο. Ἄραγε, μόνο οἱ Ἕλληνες ξεχνοῦν τόσο εὐκολὰ τὴν πατρίδα ; Γικτὶ νὰ μὴν ξέρουν τὴ γλῶσσα τους ; Μήπως δὲν τὴν μάθανε; Ὅχι, ὁ ξενητεμένος Ἕλληνας δὲν ξεχνᾷ τὴν πατρίδα του. Ἴσως μάλιστα ὅταν ὀρίσκαται μακριὰ ἀπὸ τὴν καθημερινή μας ζωὴ, διατηρεῖ πιὸ ἀγνή τὴν ἀγάπη καὶ πιὸ θερμοὺς τοὺς πόθους του γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Μ’ ὅλον τοῦτο ὁ Ἕλληνας αὐτὸς μ’ ὅλη τὴ θερμὴ τῆς Ἑλληνικῆς του ζωῆς δὲν κατορθώνει νὰ ἐξελληνίσῃ τὰ παιδιὰ του πού μέρα μὲ τὴ μέρα ἀποξενώνονται. Οἱ Ἕλληνες πού μεγαλώνουνε στὸ ἐξωτερικὸ δὲν μαθαίνουνε πο-
τὲ ἑλληνικὰ.

Ἄς ἐξετάσουμε τώρα πὼς τὰ διδάσκονται.

Ἐπειδὴ τὰ παιδιὰ αὐτὰ δὲν ξέρουνε διῶλου τὴ γλῶσσα, τὸ μάθημά τους χωρίζεται σὲ δύο μέρη, στὴ συνομιλία καὶ στὸ μάθημα τῆς γραμματικῆς. Γὸ δεύτερο χρησιμεύει γιὰ νὰ συστηματοποιῆ καὶ εὐκολύνῃ τὸ πρῶτο. Καθὼς γλῶσσα κατ’ ἀρχὴν θὰ πρεπε νὰ διδάσκαται μόνο μὲ συνομιλία, δηλαδὴ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού μαθαίνουμε τὴν πρώτη παιδικὴ μας γλῶσσα. Ὅλοι μας ξέρουμε νὰ μιλοῦμε πολὺν καιρὸ πρὶν ἀκόμη μάθουμε γραμματικὴ καὶ σύνταξη καὶ πολλοὶ δὲν τὰ διδάχτηκαν ποτέ.

Ἡ γραμματικὴ εἶναι ἡ φιλοσοφία μιᾶς γλώσσας, εἶναι ἡ ἐπιστήμη πού ξεχωρίζει, τακτοποιεῖ καὶ συστηματοποιεῖ γεγονότα πού υπάρχουνε καὶ μὲ τὴ συστηματοποίηση αὐτὴ βοηθεῖ τὴ μνήμη νὰ μεταχειρίζεται ὀρθὰ ὄχι μόνο τίς καθημερινὲς λέξεις μὰ καὶ τίς σπανιότερες τίς ὁποῖες σχετίζεαι μὲ τίς πρῶτες μὲ γνωρίσματα ὀρισμένα καὶ κοινά.

Κάθε παιδί ξέρει νὰ κλίσῃ τὴ λέξη ἡ Μαρία, τῆς Μαρίας. Ἀπὸ τὴ γραμματικὴ θὰ μάθῃ, πὼς οἱ λέξεις ἀθανασία, σοφία καὶ ἄλλες, πού τώρα τίς μαθαίνει καὶ πού γι αὐτὸ δὲν ξέρει ἀκόμη πὼς νὰ τίς μεταχειριστῇ, ἀπὸ τὴ γραμμα-

τικὴ θὰ μάθῃ πὼς αὐτὲς κλίνονται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο.

Ἡ γραμματικὴ λοιπὸν καὶ ἡ συνομιλία εἶναι πράγματα, πού πρέπει νὰ σχετίζονται ν’ ἀντιστοιχοῦνε, νὰ ἐφαρμόζονται τόσο τέλεια ὅπως τὸ νερὸ ἐφαρμόζεται στὸ ποτήρι πού τὸ περιέχει.

Τὸ ποτήρι εἶναι ἡ γλῶσσα, τὸ νερὸ εἶναι ἡ γραμματικὴ πού μορφώνεται καὶ σχηματίζεται σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη.

Ὅστε ἡ γραμματικὴ δὲν εἶναι ὁ τυραννικὸς ἡγεμόνας τῆς γλώσσας, δὲν εἶναι ὁ πλάστης, δὲν εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς, εἶναι ἡ ἀόρατη ἐργάτρια πού τακτοποιεῖ συγκεκριμένα γεγονότα. Ἡ ἐργάτρια αὐτὴ πρὶν ἀκόμη πάρῃ στὰ χέρια τοῦ ἐπιστήμονα τὸ ὄνομα γραμματικὴ, πρὶν ἀκόμη παρουσιασθῇ στὰ μάτια μας, σὰν ἀλήθεια ἀντικειμενική, ὑπάρχει σὰ δύναμη μέσα στὸ νοῦ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι γέννημα τῆς καθημερινῆς συνήθειας.

Ἡ γραμματικὴ λοιπὸν σὰν ἐπιστημονικὴ ἐκφραση φυσικῆς μας τάσης πρέπει κατ’ ἀνάγκη νὰ συμφωνῇ μὲ τὴ φυσικὴ, τὴ ζωντανὴ μας γλῶσσα.

Χωρὶς τώρα νὰ ἀποπλανηθῶ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ἄς παραδεχτοῦμε γιὰ μιὰ στιγμή σὰ γεγονὸς, πὼς ἡ γλῶσσα πού μιλοῦμε δὲν ἀντιστοιχεῖ καθ’ ὅσον μὲ τὴ γραμματικὴ πού μᾶς μαθαίνουν. Τί συμβαίνει λοιπὸν; Ἐκεῖ νοὶ πού διδάσκουν ἑλληνικὰ σὲ ἀλλόγλωσσους Ἕλληνες, ἀντὶ νὰ διδάξουν τὴ συνομιλία τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας, διδάσκουν τὴ συνομιλία κάποιας φανταστικῆς γλώσσας, πού νὰ συμφωνῇ ἀκριβῶς μὲ τὴ γραμματικὴ πού τοὺς μαθαίνουν. Ἄλλωστε τὸ ἀπαιτεῖ κ’ ἡ δασκαλικὴ ἀξιοπρέπεια. Δὲν ἐπιτρέπεται στὸ δάσκαλο νὰ διδάξῃ τὴ λέξη ψωμί, ὅταν ἡ κλίση τὸ ψωμί, τοῦ ψωμοῦ, δὲν ὑπάρχει στὴ γραμματικὴ του. Δὲν ἐπιτρέπεται στὸ δάσκαλο νὰ μεταχειρίζεται τὸ θὰ μὲ ὀριστική, δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ λέγῃ νὰ τρῶ τε, νὰ πίνετε κί’ ἄλλα πολλὰ συνηθισμένα, ὅταν ἡ γραμματικὴ του θὰ τὸν ἀποδείξῃ φανερὰ πὼς εἶναι ἀγγράμματος. Καὶ νὰ τώρα τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς διδασκαλίας σὲ παραδείγματα πού ἀκουσα ἔνα κ’ ἔνα ἀπὸ Ἕλληνες στὸ ἐξωτερικὸ, σὲ παραδείγματα δηλαδὴ ὄχι πλαστά, μὰ ἱστορικῶς ἀληθινά :

Στὰ ψούνια μὲ μιὰ Ἑλληνίδα : «Ἐπιθυμῶ νὰ ἀγοράσω μιὰν βελόνην.— Μιὰ βελόνα, μιὰ μονάχα βελόνα γίνεται ;— Βεβαίωτατα θὰ τὴν ἀγοράσω διὰ τὸν πῖλον μου. — Ἄ, θέλεις καρρίτσα τοῦ καπέλου, ἔτσι πὲς μου».

Τί γένηκε ; Ἡ δασκάλισσα αὐτῆς τῆς κυρίας ἐθεώρησε τὴ λέξη καρρίτσα περίττη γιατί δὲν κατώρθωσε νὰ αἰτιολογήσῃ τὴν κλίση τῆς, ἡ καρφίτσα, τῆς καρφίτσας, ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ τῆς καρφίτσης.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἐμαθα ἀργότερα, πὼς εἶχε ἀποφύγει καὶ τὴ λέξη φουρκέτια, κ’ ἔτσι εἶχε μάθει στὴ μαθήτρα τῆς νὰ ὀνομάζῃ βελόνας τρία διάφορα πράγματα, τίς καρρίτσες, τίς φουρκέττες καὶ τὰ βελόνια. Στὸ ἄλλο κατάστημα ἡ κυρία ἤθελε ν’ ἀγοράσῃ μ-ρικῆς κούκλας καὶ μ-ρικῆς βλούζας καθὼς καὶ φούστας. Ὅταν διώρθωσα μπλοῦζες καὶ φούστες, ἡ κυρία ἀπόρησε καὶ τὸ βράδυ ἀνάφερε τὸ πρᾶγμα στὸν ἀντρα τῆς, πού καταγίνεται

πολύ με τὰ ἑλληνικά. Τὴν ἄλλη Κυριακὴ εἶμουν προσκαλεσμένη σ' ἓνα δεῖπνο καὶ ὁ κύριος κ' αὐτὸς μ' ἔλεγε, πὼς εἶταν ἡ πρώτη φορά, πού ἄκουε νὰ λένε τὶς *κοῦκλες* καὶ ὄχι τὰς *κοῦκλας*.

Μοῦ ἀνάφερε μάλιστα πὼς τοῦ κάκου ἐγύρευε τὸν τύπο τὶς *κοῦκλες* σ' ὅλες τὶς γραμματικὲς καὶ τὰ λεξικά πού εἶχε. «Πὼς εἶναι δυνατόν», εἶπε, «νὰ λέγεται καὶ νὰ μὴ γράφεται». Μιὰ κυρία, γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιὰ τῆς στὴν ἑλληνικὴ συνομιλία, ἔφερε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μιὰ δοῦλα Ἑλληνίδα. Στὸ τραπέζι, λέγει στὴ δοῦλα: «Φέρε ἓν κύπελλον». Ἐκείνη στραβοκυτάζει, κοντοστέκεται δὲν ξέρει τί τῆς γυρεύουν. Ἡ κόρη: «Δός μοι ὀλίγην sauce» Ἡ δοῦλα μκντεῦει: «Θέλετε σάλτσα, ἐμεῖς ἔτσι τὸ λέμε». Ἀλλὰ τὸ *σάλτσα*, ἂν καὶ σ' ἐμᾶς εἶναι λέξη πολὺ συνηθισμένη, ἐκεῖ προγράφεται, γὰρ ὁ τύπος τῆς δὲν ὑπάρχει στὴ γραμματικὴ πού διδάσκεται.

Γιὰ νὰ μὴ μεταχειρίζονται λοιπὸν τὶς συνηθισμένες αὐτὲς λέξεις, πού δὲν ἀναγνωρίζει ἡ γραπτὴ γραμματικὴ, μεταχειρίζονται λέξεις ὅπως διόλου ξένες.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, λένε *agraffes* γιὰ νὰ μὴν ποῦν κόψες, *dentelles*, γιὰ νὰ μὴν ποῦν ταντέλλες καὶ ἄλλες πολλὰς ἀκλίτες ξένες λέξεις, πού ἀνακατῶνουνται μέσα στὴν ἑλληνικὴ φράση καὶ τῆς δίνουν κάποια κουτσὴ ἢ τουλάχιστο κάποια ἀλλόκοτη προσωδία. Ἐξαφνα: «Τὸ *gallon* αὐτὸ εἶναι ὠραῖον». Ἄντὶ τὸ γαλόνι αὐτὸ εἶναι ὠραῖο. «Ἡ *dentelle* αὐτὴ εἶναι κατὰλληλη». Ἄντὶ, ἡ ταντέλλα αὐτὴ εἶναι κατὰλληλη.

Καὶ πὼς ἡ γλωσσικὴ μας καλαισθησία βρίσκει τὶς ἀκόλουθες φράσεις, πού ἄκουσα σὲ διάφορα μέρη: «Αἱ κάλτσες μου θέλουν *μεντάρισμα*». Αὐτὴν τὴ λέξη τὴν ἔβρισκα μιὰ κυρία ἀπὸ τὸ ἀγγλικό, γιὰ τὴν οἱ ἐκεῖ δασκάλοι μας δὲ χάρισανε στοὺς Ἑλληνας τὴν κοινότατη λέξη μας *ροῦντισμα*. Κ' ἔτσι, χωρὶς τὴν ἀγγλικὴ ἐπέμβαση, θὰ μνήσκαν ἴσως οἱ κάλτσες τους *ροῦντιστες* γιὰ πάντα.

«Τὸ φόρεμα αὐτὸ εἶναι καμωμένον μὲ *γεῦσιν*». Ἀποφύγαμε τὸ *γοῦστο*. Ἐνα παιδάκι εἶχε διαβάσει στὸ ἀναγνωστικό του: «Ὁ μικρὸς Νίκος ἔσκυφεν εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ ἴδῃ ἂν ὑπάρχουν ὄψαρια.» Τὴν ἄλλη μέρα, μ' ὅλη τὴν περηφάνεια παιδιοῦ πού μελετᾷ, θέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ ὅ, τι ἔμαθε: «Δεσποινίς, σήμερον ἐφάγομεν ὄψαρια». Κ' ἔπρεπε νὰ παινέσω τὴν προσεχτικὴ ἐφαρμογή. Ἄκουσα μιὰ δασκάλισσα νὰ λέγῃ σ' ἓνα παιδί δυὸ χρονῶ: «Μὴ τρέχῃς, θὰ θραύσῃς τὸν πόδα σου». Μιὰ ἄλλη, στὴ Ρουμανία, ἔλεγε: «Ὁ ἀνεμὸς ἔλαβε τὰ μαλλία μου».

Δὲν εἶναι ἄρα γε σφάλμα ἢ ἀπαίτηση αὐτὴ νὰ μιλοῦν τὰ ἑλληνικά καλύτερα ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας; Τὸ νὰ μιλῇ κανεὶς ὅποιαδήποτε γλῶσσα διαφορετικὰ ἀπὸ ἰκαίνας, στοὺς ὁποίους ἀνήκει, ὡς εἶναι Γερμανὶ, Γάλλοι, Ἀγγλοὶ, ἢ Ἑλληνας, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ μιλῇ λάθος.

Φαντασθῆτε π. χ. νὰ ἔλεγα *brosse des dents* ἀντὶ *brosse à dents* γιὰ τὴ λογικώτατα παρατήρησα πὼς *brosse à dents* σημαίνει βούρτσες μὲ δόν-

τια. Τὸ ζήτημα δὲ διαφέρει μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἄν λέγω τὰς *κοῦκλας* τὰς *σκάλας*, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος λέγει *τὶς κοῦκλες, τὶς σκάλες*, κάμνω λάθος, μεγάλο λάθος. Ἴσως καὶ πάλι μερικοὶ παρατηρήσουν πὼς τὰς *κοῦκλας* εἶναι ὠρσιότερο. Δὲν ἀντιλέγω.

Μὰ στὸ μεταξὺ τί γλῶσσα πρέπει νὰ διδάξουμε στοὺς Ἑλληνας τοῦ ἐξωτερικοῦ, τὴ γλῶσσα πού μιλοῦμε ἢ τὴ γλῶσσα πού νομίζουμε πὼς ἔπρεπε νὰ μιλοῦμε;

Δὲ θὰ πρεπε ἄραγε, ἀντὶ νὰ διδάσκονται αὐτοὶ συνομιλία τόσο γελοία, πού τὸ μόνο προτέρημα τῆς εἶναι νὰ συμφωνῇ μὲ τὴ γραμματικὴ τους, δὲ θὰ πρεπε νὰ διδάσκονται γραμματικὴ, πού νὰ συμφωνῇ μὲ τὴ γλῶσσα πού μιλοῦμε, τὴ ζωντανὴ μας γλῶσσα;

Ἡ μήπως αὐτὴ δὲν ἔχει γραμματικὴ καὶ εἶναι μόνο ἀσυστηματοποίητο κρᾶμα, ἀπὸ λάθη καὶ παραλοισμούς. Ἄν εἶναι αὐτὸ ἀλήθεια, τότε ἐμεῖς οἱ καταδικασμένοι νὰ μιλοῦμε κάθε μέρα μὲ λάθη καὶ μόνο μὲ λάθη θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ παικίουμε ἀνέλογα μὲ τὶς ἰδιοτροπίες μας καὶ χωρὶς νὰ προξενούμε στὸ ἀκροατήριό μας καμιά ἄλλη ἐντύπωση, παρὰ πὼς μιλοῦμε τὴν ἴδια γλῶσσα πού μιλοῦνε ὅλοι στὸ σπιτί τους. Θὰ μπορούσαμε ἀδιάφορα νὰ προσθέτουμε καὶ νὰ ἀφαιροῦμε τὰ «, νὰ λέμε ἀδιάφορα *τὴ χώρα καὶ τὴν χώραν, τὸν κόσμο καὶ τὸν κόσμο, τὴν πόλη καὶ τὴ πόλη, τὸ χορὸ καὶ τὸν χορὸ*. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι δυνατό.

Ὅταν ποῦμε *τὴ χώρα καὶ τὸ χορὸ* θὰ περάσῃ ἀπαρατήρητη ἡ ἀποβολὴ τοῦ «. Ἄν ποῦμε ὅμως *τὸν κόσμο καὶ τὴν πόλη*, θὰ μᾶς πέρουν γιὰ ξένους ἢ τουλάχιστον γι' ἀνθρώπους πού δὲν ξέρουν ἑλληνικά. Ὅστε στὴ ζωντανὴ μας γλῶσσα μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ θγάζουμε τὸ *ν* μπρὸς ἀπὸ ὀρισμένα γράμματα μὰ ὄχι μπρὸς ἀπὸ ἄλλα. Ἄν μιλοῦσαμε λοιπὸν τὴ γλῶσσα αὐτὴ διαφορετικὰ παρ' ὅτι τὴ μιλοῦμε θὰ μᾶς περίπαιζαν ὡς ἀγράμματοις. Μὰ αὐτὸ τί ἄλλο σημαίνει, παρὰ πὼς ἡ ζωντανὴ μας γλῶσσα ἔχει καὶ αὐτὴ τὴ λογικὴ τητὰ τῆς τῆς γραμματικῆς πού μολονότι δὲ διδάσκεται, ζεῖ ἀπαραβίαστη στὴ σκέψη μας καὶ ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἑλληνικῆς μας ψυχῆς.

Σὲ ὅποιαδήποτε γλωσσικὴ σχολὴ καὶ ἂν ἀνήκει σήμερὰ ἓνας Ἑλληνας ὁμολογήσατε πὼς δὲν εἶναι Ἑλληνας, ἂν δὲν ξέρῃ πὼς τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ λέγῃ *τὴ θύρα* χωρὶς *ν* μὰ δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ λέγῃ *τὴ κυρία* ἀντὶ *τὴν κυρία*. Αὐτὸς ὁ κανὼνας καὶ πολλοὶ ἄλλοι πού τὸ σύνολό τους κάμνει τὴ γραμματικὴ τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας δὲ διδάσκονται ποτὲ στοὺς Ἑλληνας τοῦ ἐξωτερικοῦ, γι' αὐτὸ ποτὲ δὲ μαθαίνουν καὶ δὲ θὰ μάθουν Ἑλληνικά παρὰ μόνο ἓνα γελοῖο κρᾶμα ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ παράφωνης ζωντανῆς γλώσσας.

Θὰ φαινόμενα ἴσως ἀδικη στὸ ζῆλο ὀρισμένων στὸ ἐξωτερικὸ διευκάλων ἂν δὲν πρόσθετα πὼς μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουνε τὴν ὑπομονὴ νὰ λαβαίνουν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ὁμιλουμένη Ἑλληνικὴ. Δίνουνε δηλ. δυὸ τύπους. Ἐξαφνα *νίσθη* γράφεται, μὰ πιθανὸν ν' ἀκούτετε καὶ τὸ *ἀρραβωνιάτση* ἐπειδὴ

λέγεται. Φυσικά ο ένας τύπος είναι άρκετά δυσκολομνημόνευτος για παιδιά, που δεν άκουβν έλληνικά. Γι' θά συμβή, όταν υπάρχουνε δυό; Θά σχηματισθῆ ένας τρίτος ανάμεσχ στους δυό και πολλές φορές περισσότεροι. Μιά κυρία με ρώτησε τι είναι σωστό νά λέγη; ή *αβραβωνιάθη*, *αβραβωνιάσθη*, *αβραβωνιάσθηκε*, *αβραβωνιάστηκε*, *αβραβωνιάσθησε*, ή *αβραβωνιάσθησε*;

Με τέτοια σύγχυση τύπων είναι πολύ φυσική ή κρίση αυτών των Έλλήνων, πώς τὰ έλληνικά είναι πολύ δύσκολα νά τὰ μάθη κανείς.

Ένας από τους κλύτερους μας πατριώτες, 13 χρόνια κατά σειρά, είχε στο σπίτι του δυό δασκάλισσες έσωτερικές που μοιράζονταν ίσες ώρες διδασκαλίας. Η μιά είταν Έλληνίδα και ή άλλη Γερμανίδα.

Τὰ παιδιά αυτά μάθανε ώραία γερμανικά μά όχι και έλληνικά.

Άκουσα έναν πατέρα νά λέγη, πώς για νά μιλήσουνε τὰ παιδιά του δε θά πάρη ποτέ του δασκάλισσα μά μιά ντατά. «Θέλω, έλεγε, τὰ παιδιά νά μιλοῦνε όπως τὰ έλληνοπαιδα χωρίς καμιά προσποίηση, ώστε νά συνεννοῦνται με τὰ άλλα παιδιά, όταν άργότερα πάνε στο σχολείο, στην Πόλη.»

Μ' αυτά τί άλλο σημαίνουν παρά πώς τὰ αποτελέσματα της τωρινῆς διδασκαλίας που γίνεται στο έξωτερικό καταδικάζουνε τους εκεί Έλληνες νά μιλοῦνε ξένες γλώσσες.

Πως τώρα τὸ ίδιο πράγμα δε γίνεται και σ' έμάς και πώς έμεις, που επίσης δε μαθαίνουμε τή γραμματική της ζωντανῆς μας γλώσσας, δε σταματοῦμε στις ίδιες τις δυσκολίες, και δεν κάνουμε τὰ γελοία ή καλύτερα τὰ λυπηρά γλωσσικά σφάλματα των Έλλήνων που βρίσκονται στο έξωτερικό;

Έκείνο που μάς σώνει είναι τὸ γλωσσικό μας αίσθημα, κάτι τι που οι άλλοι σπεροῦνται, γιατί ζοῦνε μέσα σέ ξένους.

Γλωσσικό αίσθημα είναι εκείνο που μάς έμποδίζει νά προφέρουμε έκφράσεις σαν τις ακόλουθες: *Στείλωσαν τὰ υποδύματά μου, λουοτράρισε τὰ παπούτσια μου. Σήμερον εφάγομεν φασιδλους αντί σήμερα φάγαμε φασούλια. Ο τυρός είναι νωπός, αντί τὸ τυρί είναι φρέσκο. Οι όφθαλμοί μου δακρύουναν αντί τὰ μάτια μου δακρύζουν.* Γλωσσικό αίσθημα είναι νά νοιώθουμε τις λέξεις που προφέρουμε.

Είναι τὸ αίσθημα εκείνο που ένώνει κάθε λέξη με τὸ πράγμα που εκφράζει τόσο στενά, ωπτε καμιά παρατήρησή νά μή χωρή ανάμεσά τους. Η λέξη *μητέρα* π. χ. δεν είναι λέξη παρά μονάχα για τὸ γλωσσολόγο. Για μάς είναι ένα σημείο τὸ κάτι τι εκείνο, που ξυπνά οτή φαντασία τήν εικόνα της μητέρας μας πριν ακόμη σκεφθοῦμε τί μέρους λόγου είναι και πώς κλίνεται. Τι θά συνέβαινε τώρα, αν λέγαμε *μήτηρ* αντί *μητέρα*; Η λέξη *μήτηρ* είναι άραγε για μάς τὸ σημείο της γνωστῆς μητρικῆς μορφῆς, ξυπνά άραγε στην φαντασία άμέσως τήν αγαπητή εικόνα; Άς δοκμάσουμε... *Μήτηρ...* Τι ξυπνά στο νοῦ μας ή λέξη *μήτηρ*; *μήτηρ*... Ουσιαστικό τριτόκλιτον συγκοπτόμενο και θά πῆ *μητέρα*. Όταν λέγω *μητέρα* βλέπω τήν μητέρα μου, όταν λέγω *μήτηρ* βλέπω τὰ συγκοπτόμενα.

Μητέρα είναι ή παρυστατική λέξη, που νοιώθω, που νοιώθουμε όλοι οι Έλληνες, όλοι δηλαδή εκείνοι που έχουμε τὸ ίδιο γλωσσικό αίσθημα.

Εξ αίτίας της παρυστατικῆς αὐτῆς δύναμης των λέξεων τὸ γλωσσικό μας αίσθημα στην ανάγνωση κλογοραμμένης περιγραφῆς μάς παρουσιάζει εικόνες και όχι λέξεις. Τὸ γλωσσικό αίσθημα είναι ακόμη εκείνο που μάς κάνει νά πιστεύουμε πως τὰ δημοτικά μας τραγούδια είναι άμση, φυσική και ανεπιτήδευτη έκφραση των γνωστών μας συναισθημάτων.

Είναι ὁ γλωσσικός κώδικας, που μάς αναγκάζει νά μιλοῦμε με ώρισμένο τρόπο, γιατί θά εἴμασταν γελοιοί αν μιλούσαμε διαφορετικά. Τὸ γλωσσικό αίσθημα προσωποποιε τή δύναμη της συνήθειας. Είναι τὸ πολυτιμώτερο κεφάλαιο στη γλωσσική μας μάθηση, ὁ αλάθευτος κριτής του τί λέγεται, και τί δε λέγεται, τί είναι γελοίο, τί παρυστατικό και τί εκφραστικό.

Τὸ γλωσσικό αὐτὸ αίσθημα δεν τὸ έχουνε οι Έλληνες στο έξωτερικό. Συνειθισμένοι ν' άκούνε ξένες γλώσσες δε μάθανε νά αισθάνονται στην μητρική. Οι λέξεις *μήτηρ*, *μητέρα* εἰν' αδιάφορες σ' αὐτούς. Καμιά λέξη, καμιά φράση δε φαίνεται σ' αὐτούς γελοία ένόσω συμφωνεί με τή γραμματική που διδάχτήκανε.

Δεν έχουνε γλωσσικό αίσθημα παρά τὸ τεχνικό εκείνο, που έδωσε σ' αὐτούς ή γραμματική. Δεν έπρεπε λοιπόν ή γραμματική τους αὐτή, ὁ μόνος γι' αὐτούς κριτής του σωστού νά είναι ή γραμματική της ζωντανῆς μας γλώσσας;

Ένόσω οι γλωσσολόγοι πολεμοῦν νά λύσουν τὸ γλωσσικό ζήτημα, είναι ανάγκη νά σκεφθοῦμε τί πρέπει νά κάμουν οι δάσκαλοι και τὸ ζήτημα είναι βριστικό, γιατί αὐτοί ποτέ δεν παύουν νά διδάσκουνε.

Δεν εἰνε άραγε σφάλμα νά διδάσκουνε αὐτοί τους Έλληνες στο έξωτερικό, πώς κατά τήν ιδέα τους πρέπει νά μιλοῦμε και όχι πώς μιλοῦμε πραγματικά;

Νά τώρα με δυό λέξεις, ή συγκριτική πνευματική εικόνα του Έλληνα που ζει στην πατρίδα του και του Έλληνα που ζει στο έξωτερικό:

Ο πρώτος πριν ακόμη φοιτήτῃ στο σχολείο, έμαθε νά μιλή Έλληνικά στο σπίτι. Στο σχολείο διδάσκεται:

«Αὐτὸ είναι λάθη, προσπάθησε νά τὰ λησμονήσης».

Τὰ παιδιά μας λοιπόν στα σχολεία επί 10-14 χρόνια, προσπαθοῦνε νά ξεμάθουνε τή γλώσσχ του σπιτιού. Αὐτῆ όμως με όληνη τήν πίεση ζει πάντα στην ψυχή του Έλληνοπαιδιού. Και μολανότι του διδάξαν πώς όλοι οι τύποι της ζωντανῆς μας γλώσσας είναι παραφθορές και λάθη, θυμάται όμως μ' έν θουσιασμό κάτι στίχους που έμαθε, όταν είταν παιδί, κάτι στίχους που ποτέ δεν τους τεχνολόγησε κ' ίσως γι' αὐτὸ τους αγαπᾷ ακόμη περισσότερο, κάτι στίχους που κι' αὐτός ὁ δάσκαλός του τους θυμόμασε, κι' όμως, άκατανόητη αντίλογισ κάτι στίχους που κάθε τύπος τους αποκλείεται αὐστηρότατα από τή γραμματική:

Με καλαθάκι άδειανό κι' ώς τήν καρδιά θλιμμένο
 ένα μικρούτσικο φρωτό,
 εις τό σχολειό του μοναχό
 τραβούσε τό καυμένο.

Περνούσε από κάτασπρο μικρό έρημοκλήσι
 Τοῦ φάνηκε ώσαν φωλιά,
 όπου ζεσταίνει τὰ πουλιά,
 χιονιάς όταν φυσήγη.

Εις τήν εικόνα του καλού Σωτήρος μας εστάθη
 Κι' ώς νάχε 'μπρός του τό Χριστό,
 του έλεγε γονατιστό
 άπ' τής ψυχής τὰ βάθη:

Χριστέ δέν έχουμε ψωμί στό σπίτι μας και κλέγω.
 Για διές τό καλαθάκι μου, άν ψέμματα σου λέγω.
 'Εγώ είμαι καλό παιδί, μου είπε ή ματέρα,
 και δέν πειράζει νηστικό νά μείνω και μιá μέρα.
 Μά τὰ μικρά τ' άδέλφια μου κι' ή πιό μικρή μας Φρόσω:

Δέν είναι κρίμα νά πεινοῦν νύχτα και μέρα τόσο;
 Καλά, έμας μάς άφησες και δέν μάς συλλογάσαι,
 'Ομως τή Φρόσω δέν μπορείς νά πής πώς δέν λυπάσαι.
 Νά, σου τὰ είπα όλα μας τὰ βάσανα εις λύπες,
 Για νά μη λέγης ύστερα, γιχτι δέν μου τό είπες:

Ποιός 'Ελληνας θ' άρνηθῆ πώς οι στίχοι αυτοί έχουν μέσα τους άφρικα
 σίδωτη, ζωντανή, σπαρταριστή τήν παιδική ψυχή; Πιττέψτε με όμως, πώς
 για τόν 'Ελληνα του έξωτερικού, που δέ γνώρισε τό πραγματικό γλωσσικό
 αίσθημα, για τόν 'Ελληνα που δέν έδωσε τίς σιγκινήσεις του με τίς λέξεις
 οι στίχοι αυτοί είναι κράμα από άσυγχώρετα γραμματικά λάθη.

Νά πώς τους μεταφράζει :

Κενόν εις χείρας κίνιστρον φέρον πτωχόν παιδίον,
 Με τήν καρδιάν πάσχουσαν
 'Ακολουθεί τήν άγούσαν
 'Οδόν εις τό σχολειόν.

Πρό του παλλεύκου διελθόν έρήμου ναϊδρίου,
 Θερμήν δέ τουτο έκλαθόν

'Οπόταν μάνιεν' ό χειμών
 Κοιτίδα του στρουθίου.

Πρό τής εικόνας εύλαβώς προσήλθε του Σωτήρος
 Κ' έδέετο περιαλγές
 Γονυπετές τό δυστυχές,
 Δακρυρροούν άπειρώς.

«'Αρτου στερούμεθα, Χριστέ, πάντες έν τῆ οίκια,
 Διό και κλαίω' ώ' Ιδὲ
 Τό κίνιστρόν μου και είπέ
 "Αν ψεύδωμ, έν κακία.

Μοι είπ' ή μήτηρ ότι παις καλός έγω τυγχάνω,
 'Α δ' άπαξ νήστις συνεπώς μείνω, δέν θ' άποθάνω.
 Πλήν οι λοιποί μου άδελφοί μετά τής Εύφροσύνης
 Τής νεωτέρας, λυπηρόν
 Νά φέρωσι νυχθημερόν
 Τήν βάσανον τής πείνης.

Καλώς' ήμας κατακλιπών, δέν μάς διανοεΐσαι
 Πλήν πώς τήν Εύφροσύνην μας τολμάς νά μη λυπήσαι ;
 'Ιδού, σοι άπηρίθμησα βασάνους τε και λύπας,
 "Ινα μη λέγης ύστερον πρός τί δέν μοι τας είπας ;»

Οι γραμμές αυτές είναι στη γραμματική τους σωστές.Μολοντοῦτο έχουν
 μέσα τους κάτι κρύο, κάτι γελοίο που ό 'Ελληνας του έξωτερικού δέ βλέπει.

Δέ βλέπει, πώς από τίς γραμμές αυτές λείπει τό πλν, λείπει ό ζωντανός
 παλμός τής παιδικής καρδιάς. Είναι κρίμα! 'Ο 'Ελληνας αυτός δέ νοιώθει τὰ
 δημοτικά μας τραγούδια. Δέ συγκινείται με τους στίχους που λατρεύει κά
 θε έλληνική ψυχή. Είναι ξένος στα οικειότερά μας συναισθήματα, στους ιε
 ρώτερους παλμούς μας. Δέν είναι 'Ελληνας.

Ξενιτεμένος δικτηρεί μολοντοῦτο, τό αίσθημα τής φιλοπατρίας ίσως
 ζωηρότερο κι' απόέμας; λατρεύει τήν 'Ελλάδα. Μά ό πόθο που τρέφει γι' αὐ
 τήνχ έχει μέσα τους κάτι σαν όνειρο, κάτι σαν άνεκπλήρωτο ιδανικό. 'Ο
 'Ελληνας αυτός αισθάνεται πώς δέν είναι 'Ελληνας, αφού δέν έμαθε ποτέ
 του νά μιλή καθώς οι 'Ελληνες.

ΕΥΑ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

Η ΚΟΛΑΣΗ

ΤΟΥ ΔΑΝΤΕ ΑΛΙΓΙΕΡΗ

Ἔσμα τέταρτο.

Κάποια βροντή τρομαχτική μου κόβει στο κεφάλι
τὸν ὕπνο τὸ βαθύ κ' εὐτός τινάχτηκε σὰν κάποιος
μὲ βία πὸ τὸν ξυπνήσανε. Σηκώθηκα στὰ πόδια
καὶ τὰ ξαποσταμένα μου (1) γυρίζω μάτια ὀλοῦθε
κυττάζοντας προσεχτικά νὰ καταλάβω ποῦ εἶμαι.

Κ' εἶδα στὰ χεῖλια πὸ ἤμουνα τῆς ἄβυσσος τοῦ πόνου
πὸ ἀτέλειωτο ἀπὸ ἀντίλαλο κλαυμάτων τρεμοβοῦζει.

Κ' ἦταν βαθιά καὶ σκοτεινὴ κ' ὀμιχλωμένη τέσσο,
πὸ στὸ βυθὸ τὸ μάτι μου βουτώντας δὲ χωρίζω
πρᾶμμα κανένα κ' ὁ Ποιητὴς κατάχλωμος μὲ λέγει.

— Στὸν κόσμο τώρα τὸν τυφλὸ θὰ κατεβοῦμε. Θάμαι
πρῶτος καὶ θάσαι δεύτερος. (2) Κ' ἐγὼ πὸ τὴν ἀχνάδα,
στοχάστηκά του — Πῶς ναρτῶ, πὸ σκιάζεσαι, τοῦ λέγω,
κ' ἐσὺ πὸ λὰς ἀναφυχιά σου φόδους νὰ σταθῆς μου; (3)
Κι αὐτὸς — Τῶν μαύρωνε ὁ καὶμός, πὸ εἶναι ἐκεῖ κάτω γράφει
στὴν ὄψη μου τὴ λύπη αὐτὴ πὸ γιὰ τρομάρα πῆρες.

Πᾶμαι Κ' ὁ δρόμος θιάζει μετ' ὁ ἀλαργινὸς — Καὶ τούτῳ
λαλώντας μπήκε κ' ἔκαμε νὰ μπῶ σὸν πρῶτο γῦρο

(1) Ξαποσταμένα ἀπὸ τὸν ὕπνο τὸ ληθαργικὸ ὅπου βυθίστηκε γιὰ νὰ περάσει χωρὶς νὰ τὸ νοιώσει τὸν Ἀχέροντα.

(2) Ἐγὼ θὰ πηγαίνω μπροστά, κ' ἐσὺ θὰ μ' ἀκολουθῆς.

(3) Κ' ἐσὺ πὸ στίς ἀδυνασιὲς διαφεντευτῆς μου θάσαι;

πὸ τρογοῦνᾶ τὴν ἄβυσσο. Θρήνος ἐκεῖ κανένας,
ὡς ἔκρινε τ' αὐτί. Ἀλαφρὰ στενάγματα μονάχα
πὸ τὸν ἀγέρα ἐκάμανε τὸν αἰώνιο νὰ φριμάζει,
καὶ κάποιος τὰ ἔφαγε καὶμός χωρὶς μαρτύρια πὸ εἶχαν
πλήθη μεγάλα καὶ πολλὰ, παιδιά, γυναῖκες κ' ἄντρες.
Κι ὁ Δάσκαλος — Δὲ μὲ ρωτᾶς ποιὸς οἱ ψυχὲς πὸ βλέπεις;
Νὰ ξέρης ἤθελα πρὶν τοῦ μακρύτερα νὰ σύρης
πῶς δὲν ἀμάρτησαν αὐτοί, μὰ πῶς κ' ἂν εἶχαν χάρες
δὲ φτάνει, ἀφοῦ τὸ θάψιομα δὲν πῆραν ποῦνε θύρα
τῆς πίστες σου, κ' ἂν ζήσανε πρὶ τὸ Χριστό, τὸν Πλάστη
δὲ λάτρεψαν ὡς ἔπρεπε. (1) Κ' εἶμαι κ' ἐγὼ μαζί τους.
Λάθια ὁμοῖα συνεπῆραν μας κ' ἄλλο κανένα κῆμα,
καὶ παίδεψή μας μοναχὴ νὰ ζοῦμε λαχταρώντας
χωρὶς ἐλπίδα. Τὴν καρδιά βαθιά μου πῆρε λύπη
πὸ τὸν ἀγροίκησα, γιατί τρανοὺς ἀνθρώπους εἶδα
σ' ἐκείνους ἔτσι πὸ ἀκριτοὺς τοὺς λίμπους ἀεροπλέαν. (2)

— Δάσκαλε, πές μου, Κύριε μου, πές μου, τοῦ λέω τὴν πίστη
γιὰ νὰ στεριώσω μέσα μου, νικήτρα κάθε πλάνης, (3)
εἶνε κανένας, μ' ἄλλουνοῦ τὴ χάρη, ἢ τὴ δική του,
πὸ ἐδῶθε θγαίνωντας στερνὰ στὴν ἀτυχία νὰ πῆγε;
Κ' ἐκεῖνος πὸ στοχάστηκε τὸν σκεπασμένο λόγο.

— Λόγιαζα νεῖοφερτος ἐδῶ κάποιον Ἰσχυρὸ σὰν εἶδα
μὲ τὸ σημάδι νάρχεται στεφανωτὸς τῆς νίκης.
Ἐδῶθε τοῦ πρωτὸπλαστοῦ γονιοῦ τὸν Ἰσκιὸ ἐπῆρε,
τοῦ Ἄδελ, τοῦ γονιοῦ του, τοῦ Μωϋσῆ, πιστοῦ καὶ νομοθέτη, (4)

(1) Οἱ εἰδωλολάτρες.

(2) . . . in quel limbo eran sospesi λέγει τὸ κείμενο. Ἡ λέξη limbo ὀλίγον καθολικὴ καὶ σημαίνωντας τὸ μέρος ὅπου συνάζονται οἱ ψυχὲς τῶν ἀβάπτιστων παιδιῶν, ὑπάρχει στὴ γλώσσα μας, ποιὸς ξέρει πόσο. Τῆς ἴδιας δυσκολίας μὲ παρουσίασε κ' ἐδῶ ἡ λέξη sospesi ὅπως καὶ στὸ δεύτερο ἄσμα, . . . tra color que son sospesi (Ἄσμ. II στίχ. 40).

(3) Ζητιόντας νὰ βεβαιωθῶ γιὰ ὅτι μᾶς λέγει ἡ θρησκεία μας γιὰ τὸ κατέβασμα τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη.

(4) Σ' αὐτὸ τὸ στίχο ὅπως καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους αὐτοῦ τοῦ τραγουδιοῦ μὲ στάθηκε ἀδύνατο νὰ κρατήσω τὴ σειρά, τῶν κυρίων ὀνομάτων ὅπως εἶνε στὸ

τοῦ Νῶε καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ καὶ τοῦ Δαυὶδ τοῦ ρήγγα,
καὶ τὸν Ἰσραήλ μὲ τὸν πατέρα του καὶ μὲ τοὺς γιουὺς του
καὶ τὴ Ραχήλ, ποὺ δούλεψε γι' αὐτήνα τόσο, κι' ἄλλους
περίσσιους καὶ τοὺς ἔκαμε μακάριους ὄλους. Θέλω,
νὰ ξέρης πῶς ἀνθρώπινη ψυχὴ καμμιὰ δὲ βρῆκε
πρὶν ἀπὸ τούτους γλυτωμὸ. — Δὲν πάψαμε ποὺ ἐκεῖνος
λαλοῦσε νὰ προβαίνουμε, κι' ἀδιάκοπα τὸ λόγγο
περνούσαμε, τὸ λόγγο λέω τὸ σκοτεινὸ τῶν ἰσκιῶν.
Μακρὸς ἀκόμα ὁ δρόμος μας ἀπ' τὴν κορυφὴν δὲν ἦταν (1)
ὄντας στοχάστηκα ἓνα φῶς ποὺ τοῦ μισοῦ τοῦ γύρου
τὰ σκότῃ ἐνίκασε. (2) Κ' ἤμασταν λίγο μακριὰ του ἀκόμα,
μὰ ὄχι καὶ τόσο ποὺ νὰ μὴν μπορῶ νὰ μισονοώσω
ποὺ δοξασιμένο κάτεχε τὸν τόπο αὐτόνα πλήθος.
— Ὡ εἶπὸ ποὺ κάθε μάθησις τιμᾶς καὶ κάθε τέχνη,
ποιοὶ τοῦτοι, τόσο ποὺ ἔχουνε τιμὴν ποὺ ἀπὸ τὴν κλήρα
τῶν ἄλλων ἀπαιτιάσει τους;(3) —Κι' αὐτὸς — Τὰ ὀνόματά τους
τὰ ὑπέρλιμπρα ποὺ ἀντιλαλοῦν στή ζωὴ σου, χόρη τέτοια
τοὺς στέρνουν ἀπ' τὸν οὐρανὸ ποὺ ἔτσι, μοῦ λέει, τιμᾶ τους.
Ἄκουσα τότε μιὰ φωνή: *Τὸν Θεῖο ποιητὴ τιμᾶτε
πίσω τὸ πνέμμα του γυρνᾶ ποῦχε μισέψει!* Κι' ὄντας
ἠσύχασε κ' ἐσώπασε ἡ φωνή, μεγάλους ἰσκιους
τέσσερις εἶδα κατὰ μᾶς νὰ φτάνουνε. Οὔτε λύπη,
στὴν ὄψη τους οὔτε χαρὰ. Κι' ὁ Δάσκαλός μου — Κύντα,
νὰ λέγη μου ἀρχινᾶ ὁ καλός, αὐτόνα ποὺ σὰ ρήγγας
μ' ἐκεῖνὸ στὸ χέρι τὸ σπαθὶ μπροστὰ ἀπ' τοὺς ἄλλους πηαίνει.
Κ' εἶνε ὁ Ὀμηρός, ὑπέρτατος ποιητής, καὶ πίσω του ὁ ἄλλος
ὁ Ὀράτιος ὁ σατυρικός, ὁ Ὀβιδίος εἶνε ὁ τρίτος

κείμενο. Ἡ ἐξακολουθητικὴ ἐννοια τῆς καταστροφῆς κάθε χασμωδίας καὶ τοῦ
ὀρθοῦ τονισμοῦ τοῦ στίχου ἦταν ἡ κυριώτερη αἰτία.

(1) Δὲν εἶχαμε ἀκόμη πολὺ μακρᾶναι ἀπ' τὰ χεῖλια τῆς ἀβυσσῶς.

(2) Σὰν εἶδα φῶς ποὺ σκοταδιῶν ἐνίκασε μισοκύκλι *Ch' emisperia di
tenebre vincia.*

(3) Ποὺ ἔχουνε τέτοια τιμὴν, ποὺ ἡ τιμὴ αὐτὴ τοὺς ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν τύ-
χη τῶν ἄλλων;

κ' εἶνε ὁ Δευκάνος ὁ στερνός. Κι' ὡς σ' ὄλους τοὺς ταιριάζει
καθὼς σ' ἐμένα τὸνομα ποὺ εἶπε ἡ φωνή, ἡ μονάχη,
κάμουν καλὰ τιμώντας με. Ἰσαὶ νὰ συνάξεται εἶδα
τ' ὠραῖο σχολεῖδ τοῦ Δάσκαλου τῶν τραγουδιῶν τῶν θεῶν
ποὺ σὰν ἀητὸς ἀπανθιστὸ πετοῦσε ἀπὸ τοὺς ἄλλους.
Κι' ὡς λίγο κρυφομίλησαν, μὲ νόημα πρὸς ἐμένα
γυρίσανε χαιρετισμοῦ, καὶ τοῦτο ὁ Δάσκαλός μου
θωρώντας χαμογέλασε. Καὶ περὶ μεγάλη ἀκόμα
τιμὴν μοῦ ἐκάμαν παίρνωντας κ' ἐμένα στή σειρά τους.
Κ' ἔχτος σὲ τόσο γένηκα σοφία (1). Μιλώντας ἔτσι
γιὰ πράγματα ποῦνε καλὸ νὰ μὴν τὰ πῶ, ὅπως ἦταν
νὰ τὰ λαλοῦμε ὅπου ἤμουν (2), προθήκαμε ὡς τὴ λάμψη.
Σὲ κάποιου κάστρου ἀρχοντικοῦ σταθήκαμε τὰ πόδια,
μὲ τοίχους ἀψηλοὺς ἑπτὰ φορές ζωσιμένο ποὺ ἦταν,
κι' ἀπὸ ποτάμι δλόγυρα μικρὸ διαφεντεμένο.
Διαθήκαμε τὸ ὡσὰν στεριά. Περνώντας ἀπὸ θύρες
ἑπτὰ μ' ἐκεῖνους τοὺς σοφοὺς ἐφτάξαμε σὲ κάμπο
ποὺ δλόδροση εἶχε χλωρωσιὰ. Κι' ἀνθρώποι ἐκεῖ ἦταν μ' ὄψη
μεγαλοδύναμη, βαρῆς ματιῆς κι' ἀργογυρνοῦσες
ἀριομιλώντας μὲ λαλιὰ γλυκειὰ. Πρὸς τόνα πλάγι
σὲ τόπο ἐσύραμε ἀνοιχτὸ κι' ἀνάερο καὶ προσήλιο,
ποὺ ἔτσι νὰ φαίνονται ὄλοι τους. Κ' ἐκεῖ στητὰ στὸ σμάλτο
τὸ πράσινο τὰ πνέμματα μοῦ δαίξαν τὰ μεγάλα,
καὶ περηφάνια μέσῃ μου στοχάζομαι ποὺ τὰ εἶδα.
Μὲ περισσοὺς ξεχώρισα συντρόφους τὴν Ἠλέχτρα
καὶ γνώρισα τὸν Ἐχτορα ἀπ' αὐτοὺς καὶ τὸν Αἰνεῖα,
τὸν Καίσαρα ὀπλισμένο, μὲ τὰ γερακίσια μάτια,
τὴν Πανθεσίλεια, ἀπ' τὴ μεριά τὴν ἄλλη, τὴν Καμίλλα
καὶ παρακεῖ τὸ βασιλέα Λατῖνο καθισμένο
στῆς Λαβινίας τῆς κόρης του τὸ πλάγι καὶ τὸ Βροῦτο
ποὺ τὸν Ταρκίνιο ἀπόδιωξε, κ' εἶδα τὴ Λουκρητία

1 . . . fui sesto tra cotanto senno.

2 Ὅπως ἦταν καλὸ νὰ τὰ λέμε ἐκεῖ ποὺ ἤμουν.

τὴν Κορνηλία καὶ τὴν Μαρκία καὶ τὴν Ἰουλία. Κατόπι,
τὸ γλέφαρο ὡς ἀνάγειρα ψηλότερα λιγάκι,
τὸ Δάσκαλο ἐκείων ὄλωνε ξεχώρισα ποῦ ξέρου (1).
Τὴν οἰκογένεια γύρω του τῶν φιλοσόφων εἶχε,
κι' ὄλοι τοῦ κάμανε τιμὲς καὶ τὸν θαυμάζανε ὄλοι.
Κ' εἶδα ἀπ' τοὺς ἄλλους πειδ κοντὰ σ' αὐτόνα τὸ Σωκράτη
νὰ στέκη καὶ τὸν Πλάτωνα. Καὶ τὸ Δημόκριτο εἶδα
ποῦ σὲ μιὰ τύχη μοναχὰ τὸν κόσμο θεμελιώνει
καὶ τὸ Διογένη, τὸ Θαλῆ καὶ τὸν Ἀναξαγόρα
καὶ τὸν στωϊκὸ τὸ Ζήνωννα. Κι' αὐτόνα ποῦ τὰ χόρτα
τόσο καλὰ μελέτησε (2), τὸν Διοσκορίδη, λέγω.
Κ' εἶδα τὸν Τούλιο, τὸν Ὀρφέα, τὸ Δίνο, τὸ Σενέκα,
τὸν ἠθικὸ φιλόσοφο, καὶ τὸν γεωμέτρη Εὐκλείδη,
τὸν Πτολεμαῖο τὸν Ἀβερρόη, πατέρα τοῦ κριτήριου, (3)
τὸ Γαληνὸ τὸν Ἴπποκράτη καὶ τὸν Ἐδικέννο.
Μὰ πλέρια γιὰ ὄλους τους ἐδῶ δὲν εἶνε νὰ λαλήσω
γιατὶ εἶσι ὁ δρόμος (4) ὁ μακρὸς μὲ βιάζει ποῦ τὰ λόγια (4)
πίσω ἀπ' αὐτὰ ποῦ γένηκαν συχνὰ λιγοθυμοῦνε.
Τῶν ἔξη ἢ συντροφιά σὲ δυὸ χωρίστηκα κι' ἀπ' ἄλλη
μ' ὠδήγησε ποριὰ ὁ σοφὸς ἐξω ἀπ' τὸν ἠσυχὸ ἀέρα
σ' ὄποιονα τρέμει. Κ' ἤρτα ἐκαὶ ποῦ τίποτα δὲ λάμπει.

1 . . . di color che sanno . . . αὐτῶν ποῦ εἶνε σοφοί, τῶν φιλοσόφων. Ὁ Ἀριστοτέλης ποῦ θεωρήθηκε σ' ὄλονα τὸν μεσαιῶνα ὁ μεγαλύτερος τῶν φιλοσόφων.

2. Τὸ κείμενο λέγει :

. . . il buono accoglitor del quale . . . δηλαδή : τὸν καλὸ δικλεχτὴ τῆς ἰδιότητος, τὸν καθὼ κριτὴ τῶν ἰδιοτήτων τῶν χόρτων.

3. Στὸ κείμενο :

Averrois che il gran comento feo.

Τὸν Ἀβερρόη ποῦ ἔκαμε τὸ μεγάλο κριτήριον, τὴ μεγάλη κριτικὴ [φιλόσοφος ἄραβας τοῦ 12 αἰῶνα ποῦ ἔγραψε σχόλια ὄλων τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλη]. Γιὰ νὰ μπορέσω νὰ κλείσω μέσα στοὺς λίγους αὐτοὺς στίχους τόσα ὀνόματα ἀναγκάστηκα νὰ μεταχειριστῶ φράση ὄλων διόλου διάφορη ἀπὸ τοῦ κείμενου..

4 tema, τὸ θέμα, λέγει ὁ Δάντης.

5 Μὰ τόσο διώχνει με ὁ μακρὸς ὁ δρόμος ποῦ τὰ λόγια . . .

Αἰωνία Τραγεῖδια

3

Ἀντίκρου κι' ἀντίκρου πάλι οἱ δυὸ μας καὶ τὰ ποτήρια μας γεμάτα. Τὰ πυκνά σου τὰ μακρὰ ἄνω κάτω ἀπ' τὸ πέρασμα τῶν δάχτυλῶν σου ἐνάμεσά τους. Τὰ μαῦρα σου τὰ μάτια ἀστράφτουν.

Μ' ἀγαπᾶς πὶο πολὺ σήμερα τὸ βράδυ γιατί κύτταξες πὶο βαθιὰ μέσα στὴν ψυχὴ μου. Τὴν εἶδες; Εἶνε σὰν ἕνας πλατὺς δρόμος γεμάτος ἀπὸ ματωμένα πατήματα. Μ' ἀγαπᾶς πὶο πολὺ σήμερα τὸ βράδυ γιατί σ' ἀφισα νὰ μοῦ ξαναμιλήσεις γιὰ ὅσα ἤθελα νὰ ξεχάσω καὶ νὰ χαράξεις ἄλλη μιὰ φορὰ μέσα μου ὅσα ἤθελα νὰ σβυστοῦνε.

Κύτταξέ με πάλι.

Εἶνε οἱ ὄρες τώρα ποῦ ταξειδεύουμε στὶς ἄκριες τῶν σύνορων, ἀπ' ὅπου ἐρχίζου οἱ ἄλλοι τόποι. Ὀλόμαυρα τ' ἀλόγατά μας σὰν τὴ νύκτα. Περνοῦμε ἐνάμεσα ἀπὸ τὰ στενά κι' ἀπ' τὶς κλεισοῦρες ὅπου ἀνοιξαν ἀπ' τὸ ξεχώρισμα τῶν θουνῶν ποῦ ἦταν πρὶν ἐνωμένα. Τὰ φέγγει ὄλα ἕνα πεθαμένο ὀλοφέγγαρο. Ἐκεῖ, ἐκεῖ στὶς ἄκριες βρίσκονται τὰ χιμικρικὰ βασίλεια ποῦ τὶς μυθικὲς κορῶνες τους τὶς στεφανώνονται ἀκόμα οἱ βασιλιάδες καὶ τὶς ἀγαποῦν πὶο πολὺ ἀπ' τὶς ἀληθινές. Ἐκεῖ βρίσκονται τὰ παλάτια ποῦ τὰ χάρηκαν ἀκέρια οἱ ἀλητες καὶ ποῦ τὰ συντρίμια τους νοστάλησαν νὰ τᾶχαν οἱ ρηγάδες.

Ἄς ξαναπιῶμε λοιπὸν κι' ἄς ξαναμιλήσωμε. Ἐσένα οἱ θύμησές σου εἶνε ὄλες σὰν μιὰν ἀρχαία βυσινιὰ πορφύρα, ἐμένα, ἐρχονται νὰ κυλίσουν θαμπές σὰν τὰ μαργαριτάρια ἀπάνω στὸ μαῦρο βελούδο τῆς ζωῆς μου.

Ἀκούμπισέ μου τὸ κεφάλι σου στὸν ὤμο νὰ σοῦ τὸ χαϊδέψω, νὰ σοῦ τὸ φιλήσω.

Κανέναν ἄλλον μέσα στὴ σάλα ἐξὸν ἀπὸ ἕνα ποῦ σὲ μιὰν ἄκρια μιλάει μονάχος του καὶ πίνει.

Κάποτε γελάει ἕνα γέλοιο σκαστὸ καὶ παράξενο.

Ἔλα λοιπὸν ν' ἀδειάσωμε ἄλλη μιὰ φορὰ τὰ ποτήρια.

Πίσω ἀπ' τὶς στέγες τῶν σπιτιῶν προβέλνουν τώρα οἱ κίτρινες ἀκτίνες τοῦ τελευταίου μισοφέγγαρου.

Μεσονύχτι.

Πλάι σου ἀπ' τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο φυσάει ἕνα ρέμα ἀέρα. Σὲ χτυπᾶ καὶ ξεφυλίζει ἕνα κόκκινο τριαντάφυλλο πῶχεις στὴν κουμπότρυπα. Τὰ ροδὸφυλλα σέρνονται ἀπάνω στὸ τραπέζι.

Διὲς τὰ πῶς κυλιόονται, εἶνε καταπόρφυρα κι' αἱματωμένα σὰν τὴ φλογερὴ τὴ ζούλια μας πῶχομε ἀναμεταξὺ μας κι' οἱ ποῦ μᾶς ἔδεσε μιὰ γιὰ πάντα ὡς τὸν τάφο.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΑΓΝΗ

Τὸ τραγούδι σου τὸ μέστωνε ἢ θλίψη
καὶ τραγουδῶντας ἐπικρογελοῦσες
καὶ τ' ἄνθια πὸν τριγύρω σου ἐσκορποῦσες
ἔλυονταν σὰν τὸ χιόνι ὅταν τὸ θρύψη
ἢ ἀνάσα τῆς νοτιᾶς. Δεφκοντυμένη
καὶ τ' ἄνθια σου λεφκά ποιὸς σ' εἶχε φέρει
σιτὸ παζάρι ὅπου φύλαγε τ' ἀσκέρι
τῶν κοινῶν; Τάχα παραστρατισμένη
ἀπ' τοῦ ὄνειρου σου τὴν γαλάζια χώρα,
μὴν ἄσπιλη ὠριόσῦνη τὰ σκορπίου
σιτῆς χαμόζωης ἤρθες τὰ λημέρια;
Μ' ἄπλωσαν οἱ λεροὶ βέβηλα χέρια
σιτὴ στολή σου, πρὶ στάλα φῶς τὰ χύσης
κ' ἐδέχθη ὁ βοῦρκος τὰ θεϊκά σου δῶρα.

ΕΠΙΘΑΝΑΤΙΟ

Στὴ σὰτ τοῦ φίλου μου Α. Κ.

Ἐπιθαλάμιο ἤθελε τονίσει
ἢ λύρα γύρω σὰ ξανθά σου ριῶτα
τὰ μεσιά, πολύανθα. τὰ φλογᾶτα.
Ἔδῃν ἀρχαίαν ἤθελε ἀρμονίσει,
γιατὶ ἀγωνιστῆς ὠραιοπερνοῦσες
σιτὸν κάμπο τὸν πλατὸ κ' Ἑλληνοδίκες,
σιτὴν κόμη σου τὰ σιεφανώσουν ρίκες
ἐπρόσμεναν ροδόγυλες οἱ Μοῦσες.
Μὰ ὦ ἢ πικρὴ τοῦ θριάμβου σου ἢ βία,
λιγὸζωε καλέ, γοργοπερνώντας
ἀγκάλιασες ἀστόχαστα γελῶντας
τὴ Χάραϊνα, πὸν ἀχόρτιγῃ κ' ἀγρία
τῆς ἀνοιξῆς σου μάδησε τὴ γλόη
ἀφίγοντες σ' ἐμᾶς τὸ μυρολόι.

ΣΤΑΒΡΟΣ ΚΑΝΟΝΙΔΗΣ

ΣΜΥΡΝΗ

Δίνει τῆς ὠμορφιάς σου τὴ θαμπερὴ λευκότη,
σὲ βάρβαρων λαῶν ὀρμές, κακοθειλήτρα μοῖρα.
Στὸ ράγισμα τοῦ ἀλάβαστρου, κάποιοι φρενιάζουν κρότοι,
καὶ σιοῦ θερμοῦ γαιμάτου σου σπαράξεις τὴν πλημμύρα.
Τὰ μεταξένια σου μαλλιά π' ὁ Γῆλιος τὰ χτενίζει,
τὰ σιόλισαν μ' ἀτίμητη κορῶν' ἀπὸ ρουμπίνια,
καὶ πλούσια ὁ κάθε ἀφέντης σου ρηγάλα σοῦ χαρίζει,
ποῦ τῶν χειλιῶν σου τ' ἄλικα χλωμάζουνε καρμήνια.
Ἄπ' τὸ τραχὺ ξεφάντωμα, τὸ στιανικὸ σου τυφοστόλι,
βγῆγες τεχνίτρα σιτὸ φιλί, μ' ἀπόμεινες παρθένα. . . .
—Πέρασαν χρόνια σκοτεινά, θολά, συμφοριασμένα! . . .
Ὡς πῦρθε σήμερις ὁ ρειὸς-ποῦ σι' ὄνειρό σου εἶδες —
τὰ κλείση τὸν πλατύτερο παλμό, τὴν πιὸ μεγάλη σκόλη,
μέσα σιτὶς ἀσπρογάλανες τοῦ πέπλου του λουρίδες.

ΕΛΛΑ ΛΑΜΠΙΣΗ

ΣΟΝΕΤΟ

Πολλὰ ἔχω τὰ σοῦ πῶ· τὰ σοῦ μιλῆση
πολλὰ ἔχει κ' ἢ καρδιά μου ἐτοιμασμένα.
Ποτάμια ἀιέλωτα θὰ ξεχειλίση
τὰ λόγια, ὄντας θὰ δῶ, χαρά μου, Ἐσένα!
Μὰ μόλις, ὅπως δίψαγε, ἀντικρούση
τὴν ὄψη σου ἢ ματιὰ μου, ἀλλ' σ' ἐμένα!
Βουβαίνομαι . . ἢ καρδιά μου ἔχει σφαλίσση
τῶν λόγων τὴν πλημμύρα στεριωμένα.
Πόθε μου! πῶς μὲ κάνεις Δημοσθένη,
ὅσο μόνον ἢ εἰκόνα τῆς μοῦ μένει
καὶ ὅσο τὰ τὴν ξαναπαντήσω ἐλπίζω.
Νεράϊδα μου! πῶς τὴ ματιὰ μου παίρνεις
καὶ πῶς ἔν' ἄδειο μέσ' σιτὸ νοῦ μου φέρνεις
κάθε τὴ θεία μορφὴ σου π' ἀντικρίζω.

Γ. ΚΟΥΡΚΟΥΔΙΑΔΗΣ

ΜΙΑ ΖΩΗ

(Συνέχεια από το προηγούμενο φυλλάδιο.)

Και νά! σαν ένας ισκιος κακός που με παραμονεύει στο μισοσκότεινο της κάμαρας ή ίδια φοβερή σκέψη ξεκινούσαν από κάπου σαν κάτι τρομαχτικά ζωντανό και ξανάμπαινε στο κεφάλι μου: *αν πέθαινε; αρχίζε πρώτα σαν ένας πειρασμός να τρογυρνά στο νοῦ μου. Προσπαθούσα να τον διώξω λογιάζοντας όλην την καλωσύνη που μ' έδειχνεν ή δύστυχη εκείνη, την τυφλήν εμπιστοσύνη που μου είχε χτίζοντας όληνα τη λιτή εύτυχία της στα σπάνια και βιασμένα δείγματα αγάπης που της έδινε. Η συνείδησή μου κοιμώνταν βαθιά, μάτια την έκεντούσα να ξυπνήση και να με γλυτώση από το φάντασμα αυτό. Ο πειρασμός εδυνάμωνε, μ' έπολιορκούσε, μ' ενάρκωνε. Κ' έλεγαι είνε πεπρωμένοι και τότε πειά με κάποια ξέφρενη εύχαριστηση άρχινοῦσα την πένθιμη άνατομία τη ιδέας μου.*

Έβλεπα την γυναίκα μου άρρωστη. Η άρρώστια της χειροτέρευεν, έσβύναν κ' οι τελευταίες έλπίδες. Γώρα κατάχλωμη, αδύνατη έπάλευε με το θάνατο, έφυχομαχοῦσε, με φώναζε σιμά της, μ' έδινε το χέρι που ήταν κρύο σα μάρμαρο. Το βλέμμα της εθόλωνε στηλωμένο θλιβερά άπάνω μου. Άνοιγε το στόμα, άνασηκόνουνταν μιά, κατόπι έπερτε νεκρή στο προσκεφάλι της. Της φιλοῦσα το μέτωπο, σκληρό τώρα και ψυχρό σαν πέτρα. Η κάμαρα σε λίγο έγέμιζε κόσμος. Έκλαιγαν σιωπηλά. Ξαπλωμένη μέσα στα λουλούδια, κίτρινη και διάφανη σαν κερένια εκείνη κοιμώνταν. Έμύριζεν ή κάμαρα χρυσάνθεμα και λαμπάδες που καίνε. Τώρα άκουα τις νεκρικές ψαλμωδίες. Έσήκωναν το φέρετρο. Έφευγεν ή φτωγή νεκρή, ήσυχη, χωρίς παράπονο, κουνώντας άνκίσθητα το κεφάλι δεξιά κι άριστερά σαν να νανουρίζονταν μέσα στο κατάλευκό της κρεβάτι. Το φέρετρο χτυπούσε στην πόρτα, κι όλο το μικρό κορμί έσειόνταν...

Και μιά νύχτα έπηρα το καταρραμένο κερι στο χέρι μου, έτσι χωρίς κ' έγώ να το καταλάβω, έσκυφα άπάνω της και την είδα. Η καρδιά μου έχτυπούσε ως που να σπάση το στήθος μου. Μου φάνηκε πως ήτανε νεκρή. Τα βλέφαρά της δέν έπαιζαν, το πρόσωπό της ήτανε άσπρο σαν το προσκεφάλι της. — Άξαφνα άντίκρυ μου, μέσα στην κάμαρη κουνήθηκεν ένα φως και είδα κάποιοινα που πρόβαινε μέσα απ' το σκοτάδι. Βαττούσαν ένα κερι και έσκυβε άπάνω από μιά νεκρή ξαπλωμένη σ' ένα κρεβάτι. Έγύρισε και με

είδε: τα μάτια του ήτανε άγρια και είχε ένα γέλιο κακό που μ' έκαμε ν' άνατριχιάσω. Έκλεισα τα βλέφαρα για να μη βλέπω. Ο καθρέφτης που ήτανε άντίκρυ μου μου έδειξε όλη την άσκήμια μου! . . .

Έδιάβασα τον Άδόλφο του Benjamin Constant. Πόσες τύψεις έξύπνησε μέσα μου το βιβλίο τούτο! Άς έμενεν παντοτεινά στην ψυχή μου, ζωντανή όπως είναι τη στιγμή αυτήνα που γράφω, ή έντύπωση που μου έδωκε! Μά μπορεί κανένας να νικήση την αδάμαστη σκληρότητα της φύσης; Είνε ή άρειή ισχυρότερη από τον πόθο; Δέν τολμώ να πω τίποτα. Μ' έκαμε όμως καλό αυτό το βιβλίο και θα δινω πολλά για να μην καταστρέψη ή συνήθεια την καλή σπορά που έρριξε στην ψυχή μου. . .

Μιά στιγμή γαλήνης! Πόσο εύχάριστη ή συναίσθηση που ξεφυγε κανένας τον πειρασμό! Άς ήταν τέτοιες όλες οι μέρες μου! Μιάν ήσυχη ζωή κοντά στα δένδρα, στα λουλούδια, στα νερά, στην έρημιά με την καλή μου σύντροφο και με κανένα μικρό που θα μάς εθέρμικνε περισσότερο την ύπαρξη! Έκει να σβύσωμε μονάχοι κι άγνώριστοι, στην εύλογία του Θεού, σαν δυο μυστικά κεριά σε κάποιαν έρημική έκκλησιά.

Την είδα χθές ύστερα από έξη χρόνια. Τότε ήταν δεκαοχτώ χρονώ, τώρα είκοσιτεσσάρω. Άψηλή, ρωμαλέα, ξυπνή, γυναίκα, κορμί θενετζιάνης του Τισιάνου με πρόσωπο και μάτια Παναγίας του Memling. — Δέν το ήθελα! Η τύχη μ' έφερε μπροστά της!

Στο βουνό! Το φεγγάρι άνέβαινεν ολοκάθαρο στον άσυνέριστον οὐρανό και οι άδρες φυσούσαν άπαλές. Φτερουγίσματα των περασμένων που ξυπνήσανε. Κάποιος τζιτζικας νανουρίζονταν ήδονικά στα φύλλα μιας άκακίας και τα μικρά χελιδόνια μάθαιναν τα πρώτα τραγούδια στις γλυκές φωλιές κάτω από το φτερό της μάνας. Την είδα για μιά στιγμή, όλόρθη, ρυθμική μπροστά στο φεγγάρι. Τα ξανθά της μαλλιά άστράφαν σε φωτοστέφανο γύρω στο περήφανο πρόσωπο της. Τέτοια ήταν ή βραδιά, τέτοια κ' ή ώρα που μου είχε πη πως μ' αγαπά. -- Περάσαμε σαν ξένοι ό ένας πλάγι απ' τον άλλο. Κι όμως τα χείλια μας είχαν ένωθη μιά φορά, τα χέρια πιαστή, τα μάτια χαθή σε μιά ματιά που αδύνατο κανένας να όρη το θυθό της! Και μου φάνηκε σα μιά σκιά του άλλου κόσμου και ξεχασα για λίγο πως ήμουνα ζωντανός. Έτσι μου φαίνεται πως θα την ξαναντικρύσω εκεί άπάνου άψηλή, ρωμαλέα γυναίκα, κορμί θενετζιάνης, με μάτια και πρόσωπο Παναγίας του Memling.

Παλεύω, άδιάκοπα παλεύω με κάποια μάγισσα ένθύμηση. Η ψυχή μου ζητά να μεθύση με την εύωδία των περασμένων λουλουδιών, ό νοῦς όμως ό

φρόνιμος δὲν τὴν ἀφίνει, καὶ ὅσο ἐκείνη πέρνει βοηθὸ τῆς τῆ φαντασία γιὰ νὰ ἐτοιμάσῃ ἡδονικώτερα τὴ μάταιά τῆς χαρά, τόσο ἐκείνο μὲ τὸ θαρὲ ρόπαλο τῆς ἀνάγκης σκορπίζει καὶ καταστρέφει τὶς ἀμαρτωλές τῆς προσπάθειες. Δύσκολη ἡ ζωὴ ἐκείνου ποὺ διαλέγει ἕνα σκοπὸ καὶ ζητᾷ μὲ κάθε θυσία νὰ τὸν φτάσῃ χωρὶς νὰ μετρήσῃ πρὶν ἀπ' ὅλα τὴ δύναμη πῶχει. Πρέπει νὰ ξεχάσω ἢ νὰ πέσω χωρὶς συνείδηση στὴν ἀμαρτία. Εἶμαι σὰν τὸν τρελλὸ ποῦ ζητᾷ νὰ πιῇ τὸ φαρμάκι γιὰτὶ τοῦ ἀρέσει ἡ θωριά του καὶ τὸ δοχεῖο ποὺ τὸ περιέχει...

Εἶναι κανεὶς φταίστης ἂν θυμᾶται; . . . Τὶ ξυπνᾷ μέσῃ μας τὴν ἐνθύμηση; . . .

Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος σὰν κουραστῆ θέλει νὰ γυρίσῃ πίσω; . . .

Πῶς φυλάγω φέτος τὴν ἀνοξὴ! Μὰ καὶ πῶς φοβοῦμαι τὸν ἐρχομὸ τῆς! Ἐχουν κάποια μάγια τὰ τριαντάφυλλα, οἱ δουνίστιες πνοές, τὰ ἐρημικὰ τραγούδια τοῦ ἀηδονοῦ, ἔχουν κάποια μάγια ποὺ ἀνοίγουν τὴν καρδιά. . . . Κ' ἐγὼ θέλω νεκρὴ τὴν καρδιά μου. . . . Ἔτσι πρέπει. . . .

Κ' ἐσὺ τί θέλεις κ' ἔρχεσαι στὸν ὕπνο μου; Τὶ ζητᾷς ἀπὸ μένα; Ἐμμεῖνα ἕνας ἐρημος κ' ἀγνώριστος ἄνθρωπος, θέλω νὰ συχαίνουμαι τὸν ἑαυτὸ μου γιὰ νὰ ντρέπουμε νὰ σὲ ποθῶ, πειά. . .

Καὶ σὲ λίγο θ' ἀνοίξουν τὰ τριαντάφυλλα. . . . Κ' οἱ μαγνόλιες!

Μοῦ φέρνουν στὸ νοῦ γλυκὰ κάποια τρελλὴ μαθήτρα δέκα ὀχτῶ χρονῶ, ἀσπρη σὰν τὶς μαγνόλιες μόλις ἀνοίξουν καὶ ξανθὴ σὰν τὶς μαγνόλιες ὅταν τὶς λιγοθυμήσῃ ἀπ' τὰ φιλιὰ ὁ ἥλιος, κάποια διαβουλεμένη μαθήτρα ποὺ ἀφῆνε κάποτε τὸ σχολεῖό τὶς γιὰ νάρτη νὰ περάσουμε μαζὺ τὴν μέρα στὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ ὅπου γεννήθηκα. Ποῦ εἶναι τώρα ὅλα αὐτά; Φευγάτε, δρασερὲς ἐνθύμησεις! Στὸ ἀσκητικό μου κελλὶ εἶστε σὰν τὶς ἔμμορφες ὀπτασίες τῆς ἀμαρτίας. . .

Ἦρταν τὰ τριαντάφυλλα! κ' οἱ νύχτες οἱ ἀνοιξιὰτικες ποὺ πᾶρουν τὸ νοῦ. Φοβοῦμαι νὰ γράψω. Ἦθελα νὰ εἶμαι κάτι ποὺ σκέρταται μονάχα χωρὶς νὰ δοκιμάζῃ τὴν ἀνάγκη νὰ πῆ τίποτα. . .

Ὅλο ὄνειρα! ἡ ψυχὴ μου κυνηγᾷ Ἰσκιους, ἔμμορφους Ἰσκιους, ἀρθαστους. Ἡ ζωὴ μου εἶνε ἡ κολασμένη ζωὴ τοῦ καλόγερου ποὺ ὅλο ποθεῖ καὶ τίποτα δὲν ἐλπίζει ἐδῶ κάτου. Ἔτσι πρέπει νὰ ζήσω. Ἐσυνείθησα πειά σ' αὐτήνα τὴν ἰδέα. Μὰ ὅταν θγαίνουν τὰ τριαντάφυλλα, δὲ ξέρω ἔχει ὁ πόνος μου στιγμὲς ποὺ μὲ τρελλαίνει. . .

Πάλι σ' ἐπένα γυρνᾷ ἡ σκέψη μου, ξέθωρη παταλούδα ποὺ ζητᾷ κάποια εὐωδιασμένη γωνιὰ νὰ ξεψυχῆσῃ μέσῃ στα λουλούδια.

Μάταιες ὅλες οἱ φιλοσοφίες τοῦ κόσμου. Γερασμένος Ἰσκιος ἡ ἀρετὴ. Μοῦ ἔχεις πάρει τὸν νοῦ, ἔμμορφη ἐνθύμηση καὶ τὸ ξέρω ποὺ θὰ φύγω μαζὺ σου ἀπ' τὴν ἀχρη ζωὴ χωρὶς νὰ φανῶ ἀδικος σὲ κανένα. Τώρα ποὺ τὰ βραδυνὰ φουστῆματτα πλαταίνουν καὶ ξανάφτουν τοὺς πόθους ἤθελα νὰ σοῦ τραγουδήσω

ἄλλη μιὰ φορὰ τὰ παλῆα τραγούδια, ποὺ γέμιζαν τ' ἀγνά σου μάτια ἀπὸ ἀθελα δάκρυα καὶ ξυπνοῦσαν στὴν παιδικαῖσια σου ψυχὴ κάτι μυστικὲς νοσταλγίες, ὅταν μᾶς εὑρισκεν ἡ νύχτα μὲ τὸ πρῶτο τῆς ἄστρο στὸ παράθυρο ποὺ ἔβλεπε στὸν κῆπο. Τὶ ἐλπίζαμε τότε! — Οἱ ἀκακίες λιγόνουν! Παντοῦ ἕνα ἡδονικό, χωρὶς ἀντίσταση ἕνα παράδομα! Ἄς ἦταν νὰ κοιμηθῶ καὶ νὰ μὴν ξυπνήσω πειά. . .

Ἄρβραβωνιάζεται! Τὸ μαθα σήμερα καὶ ρωτῶ τὸν ἑαυτὸ μου γιὰτὶ τόσο μὲ πείραξεν αὐτὸ τὸ μήνυμα. Τὶ γήινο μεταξὺ μας στὸ ἐξῆς; Τὶ ἔχει νὰ κάμῃ μιὰ ξένη συντροφιὰ στὴ ζωὴ τῆς ἀφοῦ εἶνε γραμμένο νὰ μὴν τὴν ξαναδιῶ ὡς ποὺ νὰ κλείσω τὰ μάτια; Γιατὶ ἐνῶ ὡς τώρα θάρρευα πῶς ἕνα τέτοιο νέο θὰ μ' εὐχαριστοῦσε, αὐτὴ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ μαθα αἰσθάνθηκα τὴν ψυχὴ μου νὰ φεύγῃ καὶ θὰ μοῦ ἦταν, ἴσως λιγώτερο πικρὸ νὰ μὲ λεγαν πῶς πέθαναι — Μοῦ φαίνεται τώρα πῶς κάθε χᾶδι ποὺ θὰ τῆς κάμῃ θὰ εἶνε ἱεροσυλία, κάθε φιλημα ποὺ θὰ τῆς δώσουν ἀσέλγεια. Ἦθελα τ' ὄνειρό μου νὰ μὲ νανουρίζῃ πάντα τὸ ἴδιο ὡς ποὺ νὰ πεθάνω, νὰ μὴ μοῦ τὸ ταραξῆ καμμιά θάναση πραγματικότη καὶ νὰ φύγω μαζὺ του χωρὶς νὰ μοῦ θολώσῃ τὴν οὐράνια του λαμπρότητα τίποτε ἀπ' τὴ σκοτεινὴ ζωὴ τοῦ κόσμου. Καὶ τώρα θαρρῶ ποὺ βλέπω ἕνα μεθυσμένο διαβάτη νὰ κόφτῃ λαίμαργα τὸ ἔμμορφο αὐτὸ λουλούδι, νὰ τὸ μυρίζῃ ἀνοίγωντας κωμικὰ τὸ ρουθοῦνι καὶ νὰ τὸ στρίβῃ κατόπι ἀφηρημένα στὸ χοντρὸ του χέρι ἐνῶ ξεφωνίζει κανένα βάρβαρο τραγούδι τῆς ταβέρνας. . .

Εἶσαι ἀπὸ τὸ χέρι τῆς λευκὸ μου λουλούδι* καὶ στὸ ἀρωμά σου ποὺ ἀναπνέω τρελλὰ αἰσθάνουμαι ν' ἀναστήνουνται μέσῃ μου ὅλες οἱ παλῆες ἔμμορφιές ποὺ ἡ ἐνθύμησή τους ἀπόμεινεν ἢ μονάκριβη ἀχτίνα τῆς ψυχῆς μου. Στὴν ἀχαρη μου ζωὴ δὲν ἔμεινε τίποτα ἄλλο, καὶ σὲ χαιρετῶ, λευκὸ μου λουλούδι, σὰν τὸ φῶς καὶ θὰ θελα ἔτσι νὰ μ' ἀποκοίμιζε τὸ ἀρωμά σου καὶ νὰ μὴ ξυπνήσω πειά. Ὡ! νὰ τὸ ἤξερε πῶς εἶσαι δικό μου, πῶς τώρα ἀπάνω στὸ ἀγονό μου τραπέζι μοῦ μιλεῖς γι' αὐτήνα, χύνεσαι μ' ὄλη σου τὴν ἔμμορφή σ' αὐτὲς ἐδῶ τὶς γραμμές, πῶς αὐτὴ τὴ στιγμὴ κάτι δικό τῆς μὲ μεθᾷ καὶ μὲ χαϊδεύει ἀκόμα ὑστερὰ ἀπὸ τόσα χρόνια! Θαρρῶ πῶς τὴ βλέπω ν' ἀνεβαίνει λευκὴ, συννεφένια στ' ἀψηλὰ κλαδιὰ τῆς μαγνόλιας. Παλεύει πεισματωμένα μὲ τὸν ἀνεμο ποὺ σηκώνει τὸ λεπτό τῆς μεσοφούστανο, ἢ μὲ τὰ μακρὰ τῆς μαλλιά ποὺ λύνονται καὶ μπλέχνονται στὰ φύλλα ἢ τῆς σφαλοῦν τὰ μάτια, φτάνει στὴν ἀκρη, κόβει τὸ πειὸ μεγάλο λουλούδι, μοῦ τὸ ρίχνει μὲ τὸ στόμα, πιάνεται ἀπὸ τὸ ἕνα χέρι, σείσεται στὸν ἀέρα καὶ πηδᾷ ἢ τρελλὴ ἀπὸ ἐκεῖ ψηλὰ γιὰ νὰ πέσῃ σὰν ὄριμος καρπὸς στὴν ἀγκαλιά μου.

*Τὸ λουλούδι, αὐτὸ μιὰ μαγνόλια, τὸ ἦθα μέσα σ' ἕνα φάκελλο*μαζὺ μ' ἄλλες ἐνθύμησεις. Ἦταν ντυλιγμένο μὲ πολλὴ φροντίδα σ' ἕνα λεπτό χαρτί. Μέσα ἦθα τὴν ἀκόλουθη λιγόλογη σημείωση: «τὸ λουλούδι αὐτὸ τὸ κοφῆν ἢ ἴδια καὶ τὸ θῶκε στὴ θεία τῆς. Ἦ θεία τῆς μοῦ τὸ πρόσφερε χωρὶς νὰ μοῦ κρύψῃ τὴν προέλευσή του.»

II

Έδω στέκονται απότομα οι σημειώσεις του φίλου μου. Έπαψε να γράφει ή χάθηκαν τὰ φύλλα; Δὲ ξέρω. Στις τελευταίες του στιγμές μου εἶχε πῆ πὼς κατὰστρεψε πολλὰ του χαρτιά. Γιατί νὰ τὰ καταστρέψει ἢ γιατί κατὰστρεψεν ἕνα μέρος καὶ ἄφησε τὰ ἄλλα; Κανένας δὲ θὰ μ' ἀπαντήσει σ' αὐτήνα τὴν ἀπορία. Τὰ σκιασμένα φύλλα ἔχουνε ἀφήσει τις ἄκρες τους στὸ δέσιμο τοῦ βιβλίου. Ἦταν λοιπὸν ἕνα μυστικό, μὰ τὸ μυστικό αὐτὸ ἐχάθηκε γιὰ πάντα στὴ νύχτα καὶ σιτὴ σιωπῆ. Ἀπὸ τις ἡμερομηνίες ποὺ βρίσκονται στὴν ἀρχὴ ἢ στὸ τέλος κάθε σημείωσης συμπεραίνω πὼς ἀνοίγεται στὴ θλιβερὴ αὐτὴ ἱστορία ἕνας λάκκος ἐξῆ ἢ ἐπὶ μνηῶν. Τὶ γένηκε σ' αὐτὸ τὸ διάστημα; Συναντήθηκε μὲ τὴν ἀνεψιὰ τῆς γρηῃς ἀφοῦ ἐκείνη ἀρραδωνιάστηκε;

Οἱ νεκροὶ δὲν μιλοῦνε. Οἱ τρομαχτικοὶ τους μαῦροι ἰσκίαι πλανιοῦνται βουβοὶ μὲ τὰ χεῖλη σφραγισμένα. Ἴσως νὰ πονοῦνε ἔτσι ἀνταρᾶζουμε τὰ μυστικά τους.

» Ἡ γυναῖκα μου ἐδιάβασεν αὐτὰ τὰ χαρτιά. Φεύγωντας λησμόνησα τὸ βιβλίο μου ἀνοιχτὸ ἀπάνω στὸ τραπέζι μου. Τὸ φέμμα στὸ ἐξῆς εἶναι μάταιο! Φτωχὴ συντριμμένη ὑπαρξή!

» Τὴν ἡῶρα σωριασμένη σὲ μιὰν ἄκρη τῆς κάμαράς μου. Ἡ φοβερὴ ἀλήθεια ἐγκρέμισεν ἀπάνω τῆς ἐκεῖ ποὺ ἡ ζωὴ τῆς τραγουδοῦσεν ἀκόμα τὰ ψεύτικὰ τῆς παραμύθια. Ἐκλαίει σιωπηλά, μὲ τὸ πρόσωπο κρυμμένο στὶς παλάμες. Δὲν εἶχε φωνὴ ὁ πόνος τῆς, καμμιά διαμαρτυρία, κανένας ἐγωϊσμός. Δὲν τῆς ρώτησα τί ἔχει. Ὅταν ἐσήκωσε τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μὲ διῆ οἱ ματιές μας συναντήθηκαν κ' ἐπεσαν μαζὺ στὸ ἀνοιχτὸ βιβλίο, μαῦρη ἀπόφαση ποὺ τὴν καταδίκαζε σὲ θάνατο, γραμμένη ἀπ' ἐμένα. Δυὸ μελανοὶ κύκλοι, ζῶναν τὰ μάτια τῆς κ' εἶχε τὴ χλωμάδα τῶν πεθαμένων. Μοῦ φάνηκεν ἄσημη σὰ γρηῃ. Ἐκαμε νὰ σηκώσω τὰ χέρια νὰ μ' ἀγκαλιάσει ζητώντας βοήθεια, φυλάγωντας ἴσως νὰ τῆς πῶ πὼς ἦταν φέμματα ὅλα ἐκεῖνα ποὺ εἶχε διαβάσει. Καὶ τὰ χέρια τῆς πέσαν ἀδύνατα στὰ γόνατά τῆς κ' ἐψιθύρισε μονάχα μὲ τρόμο, χωρὶς νὰ μὲ κυττάζη: «εἶνε ἀλήθεια;»

Ἡ φοβερὴ ἰδέα μοῦ ξαναῆρτε στὸ κεφάλι, εἴην εἶχα ξεχάσει γιὰ κάμποσο καιρὸ. Μὰ ἦταν πάντα ἐκεῖ μέσα, ὑπουλη, σιωπηλὴ, τραγικὴ καὶ περίμενε. Αἰσθάνθηκα κάτι νὰ μοῦ τρυπᾷ τότε τὸ μυαλό, σὰ σίδηρο λυωμένο. Ἦταν ἡ τρομαχτικὴ ἐκείνη ἀπόφαση τῶν νεύρων ποὺ κινᾷ τὸ μοιραῖο χέρι τῶν κακούργων ὅταν σκοτώνουν. Κ' ἐπέρασε ξανά, σὰν ἀστραπὴ μπροστὰ ἀπ' τὰ μάτια μου ὅλη ἡ μελλοντικὴ ζωὴ, ζωὴ χωρὶς αὐτήνα, λεύθερη, ἀμαρτωλὴ, μὲ τὴν ἄλληνα ποὺ δὲν ἦτανε πειὰ δική μου. . . Τὶ πειράζει; . . Ἡ μέθη τῆς καταστροφῆς εἶχε κυριέψει τὸ λογικό μου. Καὶ τότε σκέφτωντας ἀπάνω τῆς, ἐνῶ μὲ κύτταζε τρομαγμένη, ὑποταχτικὴ, τῆς εἶπα καρφώνοντας τὰ μάτια

μου στὰ δικά τῆς καὶ ξέροντας πὼς εἶχα τὸ θάνατο στὸ στόμα «εἶνε ἀλήθεια!»

Καὶ κατόπι . . . δὲ θυμοῦμαι . . . μὰ θαρρῶ πὼς τὴν εἶδα νὰ μικραίνει, νὰ μικραίνει, νὰ σέρνεται σὰν ἕνα κουρέλι μέσα σ' ἀδιάφορα ἀντικείμενα τῆς κάμαρας.

Ἡ ἀϋπνία μοῦ ἔκαψε τὰ μάτια καὶ δὲν μπορῶ πειὰ νὰ κοιμηθῶ. Ἡ ἀηδία μοῦ σφίγγει τὴν ψυχὴ καὶ νοιώθω τὴ ζωὴ μου νὰ φύγει ἀχρηστὴ καὶ βαρυὰ σὰν τὸ χυμὸ κάποιου δέντρου ποὺ τὸ κοψάν πρόωρα. Ἀλήθεια ἔφτασα στὸ στερνὸ αὐτὸ σημεῖο τῆς ὑπεραισθησίας. Εἶνε φοβερὸ νὰ νοιώθῃ κανένας τὴ ζωὴ του νὰ γλιστρᾷ ἔτσι ἀνέμεσα ἀπ' τὴ θέληση, πολὺ κουρασμένη γιὰ νὰ πασχίση νὰ τὴν ἐμποδίση. Καὶ δοκιμάζω μιὰ ἐνοχλὴ εὐχαρίστηση νὰ ψηλαφῶ τὴν πρόοδο τῆς καταστροφῆς, ν' ἀκούω τὴν πτωχὴ μου ὑπαρξή νὰ γκρεμνᾷ νὰ παρακολουθῶ τὰ συμπτώματα τοῦ τέλους. Ὅλα αὐτὰ μοῦ προμνηοῦν μιὰν ἀνάπαυση τὸν θάνατο τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ λογικοῦ. . . . Νὰ χάσῃ κανένας τὴν ἀληθινὴ ἀντίληψη τοῦ κόσμου, νὰ ὄνειρεύται πράγματα ἀδύνατα μὰ ἐμμορφα, πηγὲς φωτός, τὰ ἀτέλειωτα, τ' ἀφάνταχτα, νὰ μὴ θυμᾶται ἀπ' ὅτι πέρασε παρὰ μιὰ εἰκόνα μακρυνή, πλανεύτρα, ὅπου ὅλες οἱ ἐνθύμησες χωνεύουν σ' ἕνα θαμπὸ συννέφιασμα ὄνειρου! Ἴσως αὐτὸ νᾶνε ἡ τρέλλα! Καὶ νὰ τελέψῃ χαμένης μέσα στὴ σκέψη τὴ στερνὴ, αὐτήνα ποὺ σοῦ πῆρε τὸ λογικὸ καὶ ποὺ πλέει μονάχη στὴν ὄψη, μοναδικὸ συντρίμμα ἀπ' τὸ ναυάγιο τοῦ νοῦ.

Ἀκούω τοὺς πένθιμους τριγμούς τῆς καταστροφῆς. Μικραίνω ὅλοένα καὶ τὸ νοιώθω! Παράξενη εὐαίσθησία πεθαμένου ποὺ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του νὰ λιγοστεύῃ κάτω ἀπ' τὰ δαγκάματα τῶν σκουληκιῶν στὴ φριχτὴ νύχτα τοῦ τάφου. Μέσα στὴν ὑποκρίτρα σιωπὴ ποὺ εἶνε σὰν κάτι φοβερὸ ποὺ σπᾶμάτησε γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἀκούω τὸ παλὸ σπῆτι ποὺ καθίζει. Ὁ ἀνεμὸς κλαίει στὰ ξηλωμένα παραθυρόφυλλα.

Ἐνα παράξενο ὄραμα μὲ τρομάζει σὰν ἀγρυπνῶ μες' στὴ σιωπῆ. . . Ἐνα θαμπὸ μισόφωτο μὲ βουβὲς ἀστραπὲς ποῦ καὶ ποῦ. . . Μπροστὰ μου μιὰ ἐπέραντη θάλασσα (γιατί ἡ θάλασσα;) γκριζὰ μὲ πράσινα φωσφορένια ἀντιφεγγίσματα, κ' οὔτε ἕνα, οὔτε ἕνα σούφρωμα στὰ πεθαμένα τῆς νερέ. Πίσω μου ἡ ἀλαλή ἐρημιὰ, ἀτελείωτη κ' αὐτὴ σὰν τὴν ἀπελπισία μου. Οὔτε μιὰ πνοή. Κι' ὅμως ὅλη αὐτὴ ἡ ἀκίνησις ἔχει μιὰ τρομαχτικὴ ζωὴ. Ἡ θάλασσα ἠχολογᾷ, ὁ οὐρανὸς δλέπει, ἡ ἐρημιὰ καρτερεῖ.

Εἶμαι ὀλομόναχος σ' αὐτὴ τὴ νέκρα κ' αἰσθάνομαι, νὰ μὲ ρουπᾷ, νὰ μὲ μικραίνει αὐτὸ τὸ κενό. Ἐχω ἀδιάκοπα τὸ παράξενο συναίσθημα ποὺ δοκιμάζει κανένας ὕστερα ἀπὸ κάποια κουφαντικὴ ἐκπυρσοκρότηση. Κάποικ ἐόριστὴ ἀνάδρα, ποὺ μοιάζει μὲ τὴ γαργάρα τοῦ νεροῦ ὅταν βράζει, ἀνεβαίνει ἀπ' τὴν ἀκίνητη θάλασσα. Παράξενα σφουρίγματα περνοῦν στὸν ἀέρα καὶ στοχάζομαι τὰ κρύα ἀγγίγματα χιλιάδων ὄντων ποὺ μιμηγκιάζουν γύρω μου χωρὶς νὰ τὰ δλέπω. Ἡ βοὴ βαθαίνοντας ὀλοένα καταντᾷ σὰν ἕνα ροχάλισμα

πού έχει τους φθόγγους μιας γλώσσας, και η γλώσσα αυτή μου σκίζει την καρδιά σαν κάποια φοβερή ενθύμηση που δεν μπορώ καλά να την ξεχωρίσω. Και πάντα μου φαίνεται πως μικραίνω. Σε μια στιγμή το παράξενο αυτό συναίσθημα γίνεται τόσο ζωηρό που σώνει κάθε άλλο. Είναι σαν ένας πόνος που θα υπόφερε κανένας αν τον χωρίζαν σε δυό. Πράγμα φοβερό σε λίγο βλέπω τον έκυτό μου αντίκρου μου. Είμαι πραγματικά εγώ! και ζω μέσα στους δυο αυτούς ανθρώπους που είναι δυο κομμάτια του εγώ μου. Στην αγκαλιά μου ψυχομαχεί μιά νέα γυναίκα. Μάταια προσπαθώ να κρατήσω τη ζωή της που φεύγει. Η πνοή μου την παγώνει. Το πρόσωπό της είναι λιγνό και άσπρο σαν τα σάβανα. Τα μεγάλα της μάτια που θασιλεύουν μ' αποφεύγουν μα χωρίς θυμό. Τα χέρια της είναι διάφανα σαν να ήταν από κερι και τα κουνει άπελπισμένα σαν να ζητά ν' αγκαλιάσει τον άλλονα που στέκεται αντίκρου μου. Αυτός είναι ντυμένος μαύρα και φαίνεται σαν κάποιος που μελετά κάτι βαθύ. Το μάτι έχει στηλωθεί κάπου άψηλά και θαρρείς πως όλη του η ζωή ανεβαίνει σιγά σιγά εκεί. Τρεμοσβύνει ολόκληρος σαν μια φλόγα μαύρη και το σχήμα του λιώνει άργά στα όκνα στρεφογυρίσματα ενός καπνού που χάνεται ανεβαίνοντας. Αυτό που βλέπει εκεί άπάνου παίρνει ώρες ώρες για μια στιγμή τη φόρμα μιας γυναίκας που χαμογελά. Είναι σαν κάτι κατάλευκο που περνά σαν άστραπή μέσα από μια άχτιδα που γλυστρά μές' στα σκοτάδια. — Κατόπι όλη αυτή η σκηνή άρχίζει ν' αναδειχτεί στην άρχή σιγά, πολύ σιγά, σα θεόρατο σπίτι που το κλονίζει ένας σεισμός, κατόπι γρηγορώτερα. Ο κυματισμός γίνεται πειό γοργός, πειό γοργός, κυριεύει όλα ενώ μια νύχτα όγρη χύνεται ολόυθε και χωνεύει το όραμα. Όλα μακραίνουν, στενεύουν, άκακτόνουνται, χορεύουν, πηχταίνουν και σε λίγο δε βλέπω πειά παρά ένα κενό τρομαχτικό, άμορφο, άχρωμο, χωρίς όρια, χωρίς άπόσταση, όπου η ίδια άνάδρα εξακολουθεί ν' άκούεται και όπου κολυμπά χωρίς εγώ, άπιστος, άυλος, ρωτώντας μέσα στη θολωμένη μου συνείδηση πως ύπάρχω άκόμα άφου δεν ύπάρχω πειά...

Ένα παράξενο συναίσθημα με κάμει να γράψω. Μια άνεξήγητη τρομάρα έχει απλώσει στην ψυχή μου. Αυτή η ύπουλη σιωπή της νύχτας με παγώνει από φρίκη κι' όμως με τραβά Ένα νυχτοπούλι κλαίει μέσα στο γειτονικό νεκροταφείο. Η θρηνητική φωνή κάποιου όντος που πεθαίνει άγνωστο μέσα στην άπειρη πλάση σπάνει για μια στιγμή τη δουδαμέρα και σώνει γρήγορα. Οι γρόλλοι μακρυνά, στα βουνά, στους θάμνους, στους κάμπους σέρνουν ένα πένθιμο κουδούνισμα που μακραίνει και σιμώνει ολόένα. Και μου φαίνεται πως βλέπω ένα όνειρο τρομαχτικό, το φάντασμα μιας καταστροφής μοιραίας που με κυνηγά ύψόνεται γιγάντιο μπρός στα τρομαχμένα μάτια μου. Ω! το πένθιμο τραγούδι των γρόλλων που κλαίνε εκεί κάτω μέσα στους θάμνους ενώ η κόκκινη σελήνη σηκώνει το τραγικό κέρατό της πίσω απ' τον μαύρο τοίχο των κεπαρισσιών. Φοβομαι . . .

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

La creatura bella bianco vestita
Dante : Paradiso

Κ' έδω ένας μεγάλος λάκκος Φύλλα όμως δεν λείπουν. Φαίνεται πως ο φίλος μου είχε πάψει να γράφη γι' άριστό καιρό.

Παράξενο όνειρο! παράξενο και γλυκό μαζί! —

Περνώ έτσι την πικρή ζωή σαν μια μηχανή που δουλεύει ταχτικά και χωρίς λάθος και τρίβεται με τον καιρό και χαλνά χωρίς ποτέ να καταλάβη τι έκαμε όσο ζούσε. Ξημερώνει μια μέρα άκόμα! Ο ουρανός είναι γαλανός, τα δέντρα πράσινα κι' ο ήλιος ανεβαίνει, ανεβαίνει κι' οι άνθρωποι πάνε κι' έρχονται, κι' οι ώρες άργοσταλάζουν! Τα ίδια, όλο τα ίδια! Βλέπω, κουνιόμαι, μιλάω, γελάω, περπατάω, μα όλα αυτά γίνονται χωρίς να τα θέλω, χωρίς να τα αισθάνομαι. Τα κάμει κάποιος άλλος που είναι ξένος σ' έμένα. Έγώ μόλις τον καταλαβαίνω σαν κάποιος που τον νύσταξε το κίτρινο φως της λάμπας και βλέπει όλα γύρω του μισοσβυσμένα, τρεμάμενα, άνακατωμένα πίσω από κάτι κίτρινες δ'ύβλες που χοροπηδούνε, χοροπηδούνε. Όταν κοιμομαι ο άλλος χάνεται και είμαι λεότερος. Και φυλάγω άνυπόμονα τη νύχτα γιατί είναι καιρός τώρα που τον αγαπώ τον ύπνο, το μάγο που με φέρνει ξανά πίσω στην άνυπαρξία, στα όνειρα! Άλλοίμονο! και πόσο λίγο κοιμομαι!

Άλήθεια! παράξενο όνειρο! Κάτι βαθύ και πελώριο μου προμηνά. Πως να το πω; δε λέγεται σ' άνθρωπο η γλώσσα αυτό που είδα. Κι' όμως είναι τόσο ζωντανό στο νοῦ μου! Βλέπω άλόγη ζωηρά ένα δρόμο μακρύ και σκοτεινό και θαυμά, πολύ θαυμά, εκεί που τελιώνει ο δρόμος ένα φως κάτασπρο, σαν νάταν μέρα, πίσω απ' τους ίσιους ίσιους πολλών κεπαρισσιών. Άκολουθώ τον μοιραίο δρόμο. Τα κεπαρίσια ολόένα μεγαλώνουν, και το φως που άνοίγει πίσω τους γίνεται πειό δυνατό, πειό άσπρο. Στα κεπαρίσια θα τελείη ο δρόμος. Τι είναι πειό πέρα; Έρτασα στην άκρη. Κάτω απ' τα μεγάλα θλιβερά κεπαρίσια στέκεται εκείνη, ίσια, λυγρή σαν τα κεπαρίσια περήφρη. Πόσος καιρός που δεν την είδα! που ζω μονάχα με την ενθύμησή της, θαυμά, λαχταριστή ενθύμηση σαν την εύωδιά των γιασεμιών. Την έσίμωσα. Έβαλε το ένα χέρι της στον ώμο μου, κι' έγερσε το κεφάλι της κοντά στο δικό μου. Άκόμα νοιώθω όλη την ήδονή αυτού του άγγίγματος. Κατόπι άργά, όκρυά με το δεξι χέρ μ' έδειξε πέρα απ' τα κεπαρίσια. Έγύρισα και είδα ν' απλώνεται ένας κάμπος άτέλειωτος, μακρυνά, μακρυνά, όσο που έφτανε μάτι. Το φεγγάρι ολόγιμο, μεσουράνιο τον έφώτιζε, κι' ήταν το φως του άσπρου

ώς πού να τυφλώνη. 'Ο κάμπος ήταν σπαρμένος από κόκκαλα ανθρώπινα! 'Ηταν μια επέραντη έρημιά, αιώνια, θλιβερά λευκή. Καμμιά πνοή, καμμιά κίνηση! 'Ακίνητοι οι σκελετοί και τὰ κρανία με τ' άδειε τους μέτια και τὸ πλατύ τους χαμόγελο, έκοιμώνταν κάτω απ' τὴν εἰρηνική άσπρίλα τοῦ φεγγαριοῦ. Αυτό είδα. Σάν θέλησα νά ρωτήσω τί σημαίνει τὸ δράμα δὲν ἦτανε πειά κανένας στὸ πλάι μου. 'Από πάνου μου τ' άψηλὰ κεπαρίσσια στέκου νταν πελώρια, θλιβερά, άσυγκίνητα.

'Η ζωή μου έχει πραγματικά τελέψει και μου φαίνεται ψέμμα πού ζω ακόμα αὐτήνα τὴ στιγμή και πού έχω νά ζήσω ακόμα ίσως πολύ, ποιός ξέρει. 'Ηθελα νά μποροῦσα νά τὸ πῶ αὐτὸ σέ κανένα. Μοῦ φαίνεται πὼς θά μ' έκαμε καλὸ μὰ ποιός θά με πιστέψη; 'Εκείνη μονάχα θά τὸ ξέρη αν βλέπη από κάπου. Και ρωτῶ είναι δυνατό νά μὴν εἶνε κάπου άφοῦ τὴν νοιώθω δουδὴ κι άόρατη όλόγυρά μου όπου κι αν πάγω;

'Εγὼ τὴν έσκότωσα. 'Ηταν μιὰ γλυκειά μικρὴ πεταλούδα πού φτερούγιζε γύρω μου ἡμερη, στοχαστικιά, άπειραχτη, κ' έλεγες ένα μάτι τ' οὐρανοῦ άνοιγμένο σπλαχνικά στὸ σκοτάδι μου. Μ' έπείραζε τὸ φῶς και τὸ μέτι τὸ σῶσα εἰγὼ Στὴ νύχτα όπου ψηλαφῶ τώρα θεότυφος ἢ ένθύμησή της πλανιέται ακόμα ἡμερη, στοχαστικιά, άπειραχτη. Δὲ μ' έγκτελειψε και μ' άγαπᾷ ακόμα με τὴ βαθυά άγάπη τῶν πεθαμένων.

'Η νύχτα τοῦ θανάτου της έχει άπλώσει στὴν ψυχὴ μου και θαρρῶ από τότε πού δὲν ξημέρωσε, μὰ οὔτε θά ξημερώση πειά. 'Αδιέκοπα, ως πού νά κλείσω τὰ μάτια, θά τὴ ζω εκείνη τὴ νύχτα, θά ζω τίς στιγμές πού σημάδεψαν τὸ τέλος τοῦ μαρτυρίου της και τὴν άρχὴ τοῦ δικοῦ μου, θαρροῦσα πριν πὼς ἡμουνά ο πειὸ δυστυχισμένος άνθρωπος. 'Η εὐτυχία έχει φυσικά ένα όριο. 'Ο πόνος φαίνεται πὼς δὲν έχει βυθὸ μπορεί κανένας άδιέκοπα νά κατεδαίνη; ὕπάρχει πάντα κάτι χειρότερο πειὸ κάτω.

Βλέπω τὸ στενὸ μονοπάτι πού χάνεται μέσα στὰ πεῦκα, εἶνε έρημο. 'Από τὸ ένα μέρος, πρὸς τὸ θουνό, τὸ δάσος μαῦρο κι' άτέλειωτο σωμαίνει και σαν νά καρτερῆ. 'Από τὸ άλλο ὁ δρόμος γκρεμίζεται άπότομα στὴ θάλασσα σ' ένα βάθος πού ζαλίζει. 'Από εκεί κάτω άνεδαίνει θλιβερά ἢ γαργάρα τοῦ νεροῦ πού γλύρει τίς κουφάλες τῶν όρέχων. Πίσω απ' τὰ πηχτὰ πλεμάτια τῶν κλαδιῶν και τῶν φύλλων πού κρέμονται από πάνου, τὸ μέτι δὲ βλέπει παρὰ σπάνια κομμάτια νεροῦ πού σαλεύουν άνήσυχα μέσα στὴ σκιά. Τὸ αὐτὸ μονάχα μκντεύει τὴν εἶδουσα Συφορὰ σ' όποιονα πατώντας στὸ άπαλὸ χελλὶ πού έχουνε άπλώσει τὰ ξερὰ δελόνια τῶν πεύκων θά τολμήση νά φτάξη τὴν έρημική άνεμῶνη πού άνατριχιάζει στὴν έκρη τοῦ δράχου. Τὸ νερὸ παρκαμονεύει από κάτω.

Τὸ φεγγάρι έχει προβάλλει πίσω από λίγα άσπρα σύννεφα. Οι μαῦροι ίσκιος τῶν πεύκων και τῶν κεπαρισσιῶν βοῦζουν στὸν άλαφρὸν άνεμο πού σηκῶθηκε σὰ θαρνὲς φόρμιγγες πού κρούθουν παρὰξενες άρχαϊκὲς μελωδίες. 'Α-

νοιχτὰ στὴ θάλασσα τρεμοσβύνει ένα θαμπὸ έσημένια χαράκι και μοιάζει σαν όνειρο πού ξεντιλιζεται μισὰ σ' άλλο όνειρο. Πού και πού κανένα τρίξιμο κλαδιοῦ μοιάζει σὰ δόγγος πού δγαίνει απ' τὴν βαθυά καρδιά τοῦ δέσους.

Κάποιος κακὸς ίσκιος περνώντας ξαφνίζει τὸν ύπνο τῶν πουλιῶν πού δγαίνουν μιὰ μικρὴ φωνὴ σὰ θρήνο και ξενασωπαίνουν άποκαρωμένα απ' τὴν τρομάρα. 'Ο άνεμος φυσᾷ παρὰδοξα μὲς' στὰ κλαδιὰ και τὸ φεγγάρι κρύβεται πίσω απ' τὰ σύννεφα. Μιὰ γοργὴ άνατριχίλα σείει τὴ νύχτα.

'Ετσι πηγαίνουμε εἰγὼ κ' ἡ γυναίκα μου απ' τὸ έρημικὸ μονοπάτι. Μὲ βαστᾷ σφιχτὰ από τὸ χέρι σὰ νά φοβᾷται και σωμαίνει. 'Η μικρὴ της ψυχὴ τρέμει πρὸς τὸ βαθὺ μυστήριο πού μᾶς τρογουρίζει άφωνο. Πηγαίνουμε ὡρα πολλή. 'Ανασαίνω εἰχόρταχα τὴν άγριάδα τῆς νύχτας και με κέμει καλὸ. Μ' έρέσει νά φοβοῦμαι. Μοῦ φαίνεται πὼς γυρίζω πίσω σ' ὅτι άφησα και λαχταρῶ ακόμα, καβάλα στὸ άμορφο σκοτάδι, ίσκιος καθαλέρης. Αὐτήνα πού εἶνε στὸ πλάι μου τὴν έχω ξεχάσει. Εἶνε κάτι πού μ' άκολουθᾷ δουδὸ και άψυχο σαν τὴ σκιά μου πού φεύγει μπροστὰ μακριὰ και άδιάφορη.

Μὲς' στὰ κεπαρίσσια άσπρίζει κάτι. Εἶνε ένα έρημικὸ μνημὸ. Σχεκισμένο εκεί μέσα στὴ νύχτα όνειρεύεται κάτι γλυκὸ πού πέρασε.

—'Εδῶ κοιμάται μιὰ δυστυχισμένη, μοῦ λέγει ἡ γυναίκα μου, λένε πὼς πέθανε απ' τὴν άγάπη. 'Ο άντρας της δὲν τὴν άγαποῦσε.

'Η φωνὴ πού ψιθύρισε αὐτὰ τὰ λόγια έτρεψε. Και δὲν έμοιαζε παρὰπονο. 'Ηταν σαν ένα βαθὺ παρακάλι, σαν ένα συντριμμένο γονέτισμα πού τρεπει νόνεται και ικετεύει μάταια. —

'Εμμορφες ψυχές, γεμάτες καλωσύνη, πού σβύνετε πιστές σ' ένα όνειρο ἡσυχο και ἡμερο σαν κ' έσᾶς, φτωχὰ κερένια κορμιά, πού σωριάζεστε άφωνα, θερισμένα απ' ένα βουδὸ πόνο, μέσα στὸ σκοτάδι πού έχει άπλωθει στὴ ζωὴ μου, συχνὰ θαρρῶ πού βλέπω τὰ χλωμά σας χεἶλια πού καρτεροῦν, ακόμα άνοιχτὰ, ένα τίμιο φιλλὶ πού λαχταροῦσαν, τὰ δικάφανά σας χέρια πού γράφουν μὲς' στὰ τινάγματα τῆς άγωνίας ένα άπειρο άγκάλιασμα στὸ κενό, ένα άγκάλιασμα άδειο σαν τὴν άπελπισιά! —

Τίποτα δὲν άπάντησε μέσα μου σ' αὐτὸ τὸ ψυχομάχημα.

Τώρα, όταν ξετάζω τὸν έαυτὸ μου, άπορῶ πὼς βρέθηκε τότε κακία στὴν καρδιά μου, φτάνει ν' άμριδάλω αν ἡμικὸ ἴδιος από τότε. 'Οπως κι' αν ἦνε τὰ λόγια εκείνα με ξύπνησαν, ὄχι στὴ λύπη, μὰ σὲ μιὰ πραγματικότη πού γιὰ πρώτη φορὰ μοῦ φάνηκε τόσο άβάσταχτη. Γιὰ πρώτη φορὰ αισθάνθηκα τόσο βαρῶ τὴν άλυσίδα πού με εἶχε δεμένο, και ἡ αντίδραση ύστερα από τὸ ξάρνισμα αὐτὸ φανερώθηκε δάρδαρα. 'Αναίσθητα, σαν κάποια ξένη φωνή, ὄχι ἡ δική μου, νά βρόντισε γιὰ μιὰ στιγμή μέσα μου άποκρίθηκα :

— Αὐτὸ ἦτανε τὸ ριζικὸ της. 'Ο άντρας της δὲν έφταιε παραπάνω απ' εκείνηνα. 'Εθάρρεψε πὼς τὴν άγαποῦσε και ἤρτε μιὰ μέρα πού κατὰλαβε

τὴν ἀπάτη του, μὰ ἦταν ἀργά. Τοὺς εἶχεν ἐνώσει μπροστά στοὺς ἀνθρώπους μιὰ θαυὰ κοινωνικὴ πρόληψη, ὁ γάμος. Ὁ θάνατος ἦρτε σπλαχνικά κ' ἔβαλε τέλος σὲ δυὸ μαρτύρια : στὸ δικό του ποὺ δὲν μπορούσε ν' ἀποκριθῆ σὲ μιὰν ἀγάπη ποὺ δὲν ἐννοιωθε πειὰ καὶ στὸ δικό της ποὺ ἀγαποῦσε χωρὶς νὰ τὴν ἀγαποῦνε.

Ἐσώπασα καὶ θυμοῦμαι πῶς ἀνατρίχιασα χωρὶς νὰ τὸ θέλω. Προχώρησα ἀκόμα ἀφηρημένα καὶ τὰ λόγια μου ἀντηχοῦσαν στ' αὐτιά μου δυνατὰ, ἀσυνείθηστα, ἀσπλαχνα σὰν νὰ εἶχα χωριστῆ σὲ δυὸ κ' ἐκεῖνος ποὺ ἀκουσε νὰ ἦταν ἄλλος ἀπ' αὐτόνα ποὺ μίλησε. Ἡ ἡσυχία ποὺ βασιλευεν ὀλόγουρα τὴν ὥρα ἐκείνη, ἦτανε κάτι ποὺ σὰν μ' ἔρχεται ἀκόμα στὸ νοῦ μὲ κάμει νὰ φοβοῦμαι. — Καὶ πηγαίνω τώρα, πηγαίνω μὲ τὸν ἀντίλαλο τῆς φωνῆς μου στ' αὐτιά. Δὲ τβύνεται ὁ ἀντίλαλος ἐκεῖνος. Ἐχω τὴν τρομαχτικὴ προαισθησιὴ πῶς ἀνοιξα κάτι βαθὺ καὶ ἀγνωστο ἀκόμα μέσα στὴν ὑπαρξή μου καὶ περιμένω τρέμωντας, σὰν αὐτόνα ποὺ ἐπιείραζε ἀσυλόγιστα κάποιον πελώριο μηχανισμό, ποὺ δὲ γνωρίζει, περιμένω κάτι ἀνήκουστο νὰ μ' ἀποκριθῆ μέσα ἀπ' τὴν ἀπειρὴ σιωπῆ. Κάπου α σκουτενὴ ὀργὴ ζαπολυμένη ἀπὸ τὰ τρίαυα θα τῆς νύχτας τρογουρίζει ὀλόγουρά μου, μὲ σιμόνει, μὲ σιμόνει πειότερο σὲ κάθε λεπτὸ ποὺ περνᾷ, τὴν αἰσθάνουμαι χωρὶς νὰ τὴν βλέπω.

Ἐκεῖνος ποὺ δὲν πέρασεν αὐτὲς τὲς στιγμὲς δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ μὲ πιστέψῃ. Τὰ χέρια μου ἔπασαν παραλυμένα, χωρὶς κ' ἐγὼ νὰ καταλάβω καλά πῶς καὶ γιατί. Ἀνίκανος, ξετρελλκμένος ἀπὸ κάτι ἀνεξήγητο περιμένα.

Ἄξαφνα μιὰ γλυκεῖα φωνή, τόσο γλυκεῖα, ποὺ ἔλεγε τραγουδοῦσε κάποια παλῆα λαχταριστὴ ἐνθύμησι, ἐγέμισε τὴ νύχτα. Ἐγύρισα κ' εἶδα τὴν ἀτυχὴ ποὺ ἀκολουθοῦσε στὸ πλάι μου. Μοῦ φάνηκε πῶς φεγγουλοῦσε μέσα στὰ λευκά της ρούχα, κάτω ἀπ' τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ποὺ τὴν ἐπλημμυροῦσε τώρα. Μ' ἐκύτταζε βαθυὰ καὶ τὸ μάτι της τὸ αἰσθανόμουν περισσότερο ἀπάνω μου παρὰ ποὺ τὸ ὄλεπα. Εἶχε τὸ θλιβερὸ χαμόγελο ἐκείνου ποὺ ἀποχαιρετᾷ ἕνα μάταιο ὄνειρο ποὺ τοῦ εἶχε νανουρίσει τὴ ζωὴ. Καὶ τραγουδοῦσε. Ἦταν παλῆο τραγοῦδι ποὺ μοῦ ἐψαλλε μὲ τὴν ὀλόδροση παιδικίστικα τῆς φωνῆς ἀπ' τὸ παράθυρό της, ὅταν ἦτανε κόρη κ' ἀγρυπνοῦσε πονετικὰ μαζὺ μου ἀπὸ μακρὰ. Ἡ φωνὴ της ἀνέβαινε, ἀνέβαινε σὰν εὐωδία, σὰ θυμίαμα, ἐμπνευσμένη, ἀπόκοσμη.

Κ' ἐγὼ τὴν ἔβλεπα θυεδὸς νὰ μακρύνῃ σιγά, σιγά ἀπὸ κοντὰ μου, νὰ μακρύνῃ σὰ μιὰ λάμψη μέσα στοὺς ἴσκιους τῆς νύχτας.

Καὶ τὸ τραγοῦδι σιλορπιούνταν τρικυμιστὸ ἀψήλα στὸν ἀπειρον οὐρανὸ μὲ τὸ ἀγέρι ποὺ φυσοῦσε στὰ πυκνὰ κλαδιὰ, μὲ τὸ μουρμούρισμα τοῦ νεροῦ ποὺ σάλευε ἐκεῖ κάτω :

Κι' ἀπ' τὸ μνημα μου ἀν περάσης
ἀνθὴ μύρια ἐκεῖ γλυκὰ
θᾶβρης ἀπ' τὰ κόκκαλά μου

φυτρωμένα τὰ λευκά.

Κόψτα καὶ γιὰ τὴ χαρὰ σου
συλλογίσου πῶς, ξυπνὴ
καὶ στὸν τάφο μὲς' ἀκόμα
ἢ φροντίδα μου ἀγρυπνεῖ . . .

Καρφωμένος ἐκεῖ στὴ μέση τοῦ δρόμου ἀπ' ἕνα σκοτεινὸ πεπρωμένο δὲν προχωροῦσα πειὰ κι ἀκολουθοῦσα μονάχα μὲ τὸ αὐτὶ τὸ τραγοῦδι ποὺ πήγαινε νὰ σωπάσῃ στὸ βάθος τοῦ δάσους καὶ μὲ τὰ μάτια τὸ λευκὸ κορμί ποὺ ἔτρεμε σὰ ζαλισμένο ἀπὸ τὰ γυρίσματα κάποιου ἀέρινου χοροῦ, καὶ ποὺ μίκραινε μίκραινε μέσα στὴ σκιά σὰν ἔτοιμο νὰ σῦσῃ. Θαρροῦσα πῶς ἔβλεπα ἕνα ὄνειρο. Κ' ἦταν τ' ὄνειρό μου κρυμμένο ἀπ' ὅτι μ' ἔλεγε τὸ τραγοῦδι κι ἀπ' ὅτι ξυπνοῦσε στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου ἡ λίγη ἐκείνη ἀσπρίλα ποὺ ἀναδεύονταν μέσ' στὴ σκιά σὰ φλόγα ποὺ πᾶει νὰ ξεψυχήσῃ. Κ' ἔβλεπα μιὰν ἄλλη βραδυὰ, ἐμμορφῆ σὰν κι αὐτὴν, μ' ἕνα φεγγάρι ἀνοιξιᾶτικο, ποὺ πρόβαλε πίσω ἀπ' τὲς ἀνθισμένες ἐκκλίσεις ποὺ μοσχοῦλοῦσαν. Ξανάδλεπα τὴ μικρὴ κάμαρη ὅπου περνοῦσα μακρὺς ἐργατικὲς ἀγρύπνιες.

Ἐκεῖ σκυμένος στὸ τραπέζι μου ἐδιάβαζα τὸ πρῶτο της γράμμα, ὅπου ἡ παιδικίστικα ψυχὴ της εἶχε χυθῆ μ' ὀλη τὴ δροσιὰ καὶ τὴ λαχτάρια τῶν δεκαεξῆ της χρονῶ. Πόσο μ' ἀγαποῦσε καὶ πόσο χαριτωμένα μοῦ τό λεγε ! Γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ἡ ἀνάμνησι αὐτὴ ἀνασταίνονταν μέσα μου μὲ τόση ἐμμορφία καὶ παρκαλοουθοῦσα τὸ ἀέρινο ξετύλιγμά της, ἀμίλητος, ἐκστατικός, τρέμωντας μήπως ξυπνήσω καὶ τελέψῃ τ' ὄνειρο. Ποτέ μου δὲν εἶχα ζήσει τόσο ὠραίες στιγμὲς. Τώρα κανένας φῶς δὲν μοῦ τάρχιζε πειὰ τὴν ψυχὴ. Καὶ τὸ παράξενό μου προαίσθημα, αὐτὸ ποὺ μὲ εἶχε περκαλύσει ξαφνικά, κι' αὐτὸ εἶχε σῦσῃ σὰν κάποιος κακὸς ἴσκιος.

Ἄξαφνα τὸ τραγοῦδι σῶπασα σὰ στερνὴ δοξαριά ποὺ κλαίει καὶ ἡ ἀσπρίλα χάνεψε στὸ σκοτάδι. Μαζὺ τοὺς ἐχάθηκα καὶ τ' ὄνειρο. Ἐγύρισα ἀνήσυχα τὰ μάτια ὀλόγουρά μου. Τίποτα ! Ὅλα ἀκίνητοῦσαν. Ἐδῶκα αὐτὶ κάποιον τσάκισμα ξερῶν κλαδιῶν καὶ ὕστερα, ἐκεῖ κάτω, βαθυὰ, στὴ θάλασσα, ἕνα βαρὺ ἀνατάραγμα τοῦ νεροῦ, λίγο ἀντιβῶσιμα στὲς σπηλιὲς μέσα καὶ κατόπι πάλι τίποτα !

Ἡ φοβερὴ ἀλήθεια στηλιώθηκε πελώρια ὀλόγουρά μου. Ξεφρενιασμένος ἐφώναξα τὴ γυναίκα μου μέσ' τὴ νύχτα Βαθυὰ ὁ ἀντίλαλος μοῦ ἔστειλε πίσω τ' ὄνομά της ἀπὸ χιλίες μεριές. Καμμιά ἄλλη ἀπάντησι ! Ὁ ἀνεμος ἐσφύριζε μέσ' στὰ κλαδιὰ σὰν παράπονο. Ὁ κόσμος μοῦ φάνηκε μιὰ ἀπέραντη ἐρημιὰ, κ' ἦμουν μονάχος, ἀληθινὰ μονάχος τώρα. Τὰ κεπαρίσια ! καὶ πέρα ὁ ἀτέλειωτος ἀσπρος κάμπος σπαρμένος ἀπὸ ἀνθρώπινα κόκκαλα ! . . .

Ἐδῶ τελεύουν οἱ σημειώσεις τοῦ φίλου μου.

Πόλη, Ἀπρίλης 1915.

ΤΕΛΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ · ΙΟΥΛΙΟΣ

Ο ΓΛΩΣΣΑΜΥΝΤΩΡ ΤΟΥ «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΥ»

ἀφηνίασε. Πρὶν πέντε μῆνες, κάποια παραληρήματα ὑποπτης λογικότητας μᾶς εἶχαν πείσει πὼς ὁ ἄνθρωπος αὐτός, μαντρωμένος χρόνια καὶ χρόνια μέσα στὸ ἀνήλιο κελλὶ τῆς κλασικῆς του κουταμάρας, ὄρισκουνταν στὴν κρίσιμη στιγμή νὰ συμπληρώσῃ τὴ θεωρία τοῦ Δαρβίνου, δείχνοντας πὼς ὄχι μόνο τὸ κτήνος κατάντησε ἄνθρωπος μὰ πὼς καὶ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ξαναγυρίσῃ στὸ κτήνος καὶ παρουσιάζοντας γι' ἀπόδειξη τῆς ἀπελπιστικῆς αὐτῆς θεωρίας τὸ ἀναμφωδότητο παράδειγμα τοῦ ἐαυτοῦ του. Προσπαθήσαμε τότε σὲ δυὸ καταποδιαστικὰ φυλλάδια τοῦ Περιοδικοῦ μᾶς, στὸ τέταρτο καὶ πέμπτο, νὰ σώσουμε τὴ Ζωολογικὴ ὀνοματολογία ἀπὸ τὸν καινούργιο αὐτόνα τύπο ποὺ ἀπειλοῦσε τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς ἀνθρωπότητος. Πήραμε στὸ χέρι τὸ ἀλύπητο μ' ἀλάθευτο σκαρπέλο τῆς λογικῆς καὶ ἀνοίξαμε, χτυπώντας δυνατὰ, ἴσως πολὺ δυνατὰ στὸ πατριωμένο του καυκί, τὴ χαρκαμάδα τῆς σωτηρίας. Ἐλπίσαμε πὼς ἀπὸ ἐκεῖ θάμπαινε τὸ φῶς τῆς Ἀληθείας καὶ θάδιωχνε ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλό του τὰ μουγγὰ φαντάσματα τῆς ἀμάθειας, τῆς προκατάληψης καὶ τῆς βλακειίας.

Ἡ ἐγγείρησή ἐπέτυχε θαυμάσια, μὰ ἡ ἀρρώστεια εἴτανε φαίνεται πολὺ προχωρημένη. Quand on est bête, on l'est pour toujours, λέει οἱ Γάλλοι. Καὶ ὁ «Γλωσσαμύντωρ» τοῦ «Ταχυδρόμου» ξανακοιμήθηκε τὸν ὕπνο τοῦ ὄστρακου, κολλημένος στὸ θαλασσοπνιγμένο βράχο τῆς λογικότητάς του, κάτω ἀπὸ τὰ «ὀμβροφόρα, καθὼς γράφει, νέφη τῆς ἐσκοτισμένης αὐτοῦ διανοίας».

Ἡ Τετάρτη, 12 Ἰουνίου, στόθηκε ἀποφασιστικὴ γι' αὐτόνα μέρα. Μακριά, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τοῦ ἤρθε ἡ ξιραστικὴ εἶδηση, πὼς «αἱ εἰδεχθεῖς ἔχιδνας καὶ τὰ βδελυρὰ κινώπετα τοῦ γένους ἡμῶν προβάλλοντα ἀπὸ τὰς τρώγλας, ἐν αἷς βυσοδομοῦσι τὸ αἶσχος τῆς προδοσίας των, δὲν ἀπετυφλώθησαν ἐτι πρὸ τοῦ ἐκπάγλου σέλαος τοῦ ἐπιτέλλοντος ἡλίου τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλλιγγενεσίας καὶ ἔρποντα πειρώνονται νὰ δηλητηριάσωσι τὸ πνηγυρίζον τοὺς καλλιπικούς ἀγῶνας ἐθνικῶν περιβάλλον διὰ τοῦ μουσαροῦ τῆς ἀτιμίας των ἰοῦ». — Οἷος ἔμετος ! Ὁ ὕπνος του ταράχτηκε σὰν ἀπὸ ἐφιάλη, ἂν καὶ πρὶν πέντε μῆνες τὸν εἶχαμε εἰδοποιήσει πὼς τὰ βδελυρὰ κινώπετα τοῦ γένους ἡμῶν δὲν εἶχαν καθόλου ὄραξιν νὰ ἀπετυφλωθῶσι πρὸ τοῦ ἐκπάγλου σέλαος τῆς πολιτικῆς γλωσσικῆς του νύχτας. Ἡ ἀπελπισία τοῦ ἀνεπανόρθωτου τὸν ἐσπρωξε νὰ πηδῆξῃ μιὰ γιὰ πάντα καὶ τὸ τελευταῖο θῆμα ποὺ τὸν χόριζε ἀπὸ τὴν

τάξιν τῶν παχυδέρμων. Καὶ ἀφηνιασμένος, ἄρχισε νὰ κλωτᾷ, μέσα στὴ βαλτωμένη ἔρημο τοῦ φύλλου του, σκορπώντας σὰ γκαρίσματα «τὰς πυνκράς καὶ δυσόσμους λακίδας τῆς ἐλληνίδος αὐτοῦ αὐδῆς».

Ἦνε! — ἀποκαλῶ σὲ δε οὕτω ἵνα μὴ προσδληθῶσιν οἱ γαϊδαροὶ καὶ γιὰτὶ δὲ θέλω νὰ σοῦ ἀφαιρέσω τὴν «βασιλείαν καὶ πολὺθρον καὶ ὑπερκαλὴ πορφύραν» τῆς γλωσσικῆς σου ἀρχαιοπρέπειας ποὺ τόσα ἀνεπιτήδειοι σκεπάζει τὸ τομάρι τῆς γαϊδουριάς σου. —

Ἦνε! — γαϊδουρικότερε μεταξὺ ὄλων τῶν ὄνων τῆ ὑψηλίου καὶ χαντρο κεφαλότερε μεταξὺ ὄλων τῶν γαϊδουρῶν τῆς γῆς.

Στὰ προηγούμενα μᾶς ἄρθρα, σοῦ ἀποδείξαμε par ath, δηλαδή με τὴν ἐπίσημη ἐκθετὴ «τῆς ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἐξεταστικῆς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς τοῦ 1911» πὼς οἱ μαλλιαροὶ δὲν εἶναι προδότες. Εἶχαμε τὴν κλωτύνη νὰ καταρτίσουμε γιὰ τὸ χαιτίρι σου ὀλόκληρο κατὰ λογο συγγραφῶν γιὰ νὰ τοὺς διαβάσῃς, ἀπὸ περιέργεια τοῦλάχιστον καὶ νὰ πεισθῆς πὼς μέσα στὰ «ὀμβροφόρα νέφη, στὰ δυσώδη βράχη, μέσα στὰς εἶδε χθεῖς ἔχιδνας καὶ στὰ βδελυρὰ κινώπετα τοῦ γένους ἡμῶν, μέσα στοὺς ἀνέρους καὶ στοὺς ἐγκληματίας, μέσα στὴ σπείρα τῶν ἐκχυδαίστων, μέσα στοὺς πεπωρωμένους, στοὺς ὑπόλους, σκοτίους καὶ ἀντεθνικούς, μέσα στοὺς βαλλαντιοτόμους, στοὺς ὄζοντας οἰνοπνεύματος καὶ ἀναδίδοντας τὰς δηλητηριώδεις τῶν καταγωγῶν ἀναθυμιάσεις, μέσα στοὺς αἰσχροὺς καὶ στοὺς ὄβριστὰς, στοὺς καταχθηνίους, στοὺς ἀρνησιπάρτηδες καὶ βεδήλους» ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ ἐδόξασαν καὶ ποὺ δοξάζουν τὸ Ἑλληνικὸ ὄνομα στις ἐπιστήμες, στὰ γράμματα στις τέχνες, στὴ διπλωματία καὶ στὰ πεδία ἀκίμη τῶν μαχῶν, καὶ ποὺ ἂν σὲ προσέξουν, καμμιά μέρα, ἐσένα τὸ δεκάλιρο γραφιά τοῦ «Ταχυδρόμου», θὰ τὸ κένουν, γιὰτὶ παρουσιάζεις κάποιο ἐξαιρετικὸ φαινόμενο ὀλακείας καὶ χαμολοπῆς.

Προσπάθησε νὰ μὴν ἐρίθῃ αὐτὴ ἡ μέρα. Προσπάθησε ν' ἀποφύγῃ τὴν προσοχὴ τους, ἂν θέλῃς νὰ σὲ χαιρέται γιὰ πάντα ὁ «Ταχυδρόμος», γιὰτὶ κατὰ τὸ δρόμο ποὺ πήρες πολὺ γλήγορα θὰ καταντήσῃς στὴν ὑπηρεσία κανενὸς νεκροταφείου, «ὄτρηρος φρουρὸς τοῦ πολυτιμοτέρου παλλαδίου τῆς φυλῆς ἡμῶν καὶ τῆς ἀποιχομένης δόξης τοῦ παρελθόντος». Γιατὶ βρίζοντας με τὸν κρηλικότερο τρόπο τοὺς μαλλιαροὺς καὶ κατακρίνοντας τὸν Κύριο Βενιζέλο γιὰ «τὰς πεπλανημένας γλωσσικὰς του ἰδέας» δὲν φαντάζεσαι, ὦ γελῶτα, πὼς ὄριζεις με τὸν ἴδιον τρόπο τὸν ἰσχυρότερο ἐγκέφαλο καὶ τὴν ἀραιότερη ψυχὴ ποὺ ἀνάθρεψε ἡ νεώτερη Ἑλλάδα — ἐσὺ ὁ καταδικασμένος ἀπὸ τὴ φύση νὰ τυφλώνεσαι σὰν κουκουδάκια μπροστὰ σὲ κάθε ἀνατολή.

Καὶ τὸ τέλος μᾶς πετᾷ στὴ μέση σὰ μπόμπα καὶ τὴν ἀπόφαση τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης γιὰ τὴ διατήρησιν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, χωρὶς νὰ φαντάζεσαι πὼς τὸ ἴδιον Πανεπιστήμιον ἴδρυσε καὶ ἔδρα τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ πὼς διώρισε καθηγητὴ γι' αὐτὴν τὴν ἔδρα, ἵκων ἐκχυδαίστη, τὸν Κύριο Σίμο Μενάρδο.

Ένα μόνο σημείο βρίσκω σωστό μέσα στο περίφημό σου άρθρο: Αποκαλείς τους μαλλιαρούς «αβράκωτους». Έχεις δίκαιο να τους ξέρεις για τέτοιους γιατί και τα άρθρα σου κ' η υπογραφή σου τους συναντούν κ' έρχονται σ' επαφή μαζί τους, σ' αυτήν ακριβώς την κατάσταση.

Ο. ΜΠΕΚΕΣ

ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ «ΜΑΥΡΟ ΓΑΤΟ»

Όταν ο φίλος μου γλωσσολόγος Μένος Φιλήντας πριν τρεις μήνες στην Αθήνα μου είπε να συναντηθούμε το βράδυ εκείνο στο «Μαύρο Γάτο», όμολογώ πως δε γνώριζα τί ήταν το παράξενο αυτό και γεμάτο ζωή φιλολογικό κέντρο. Μου είπε που βρίσκονταν, κί το βράδυ, την ώρα που άναθαν τα ηλεκτρικά, ξεκίνησα απ' την Ομόνοια, πέρασα στην οδό Πανεπιστημίου κι από κει ανέβηκα την οδό Ακαδημίας ως την γωνία που διασταυρώνεται με την Οδόν Ασκληπιού. Εκεί μια ταμπέλα μου φανέρωσε πως βρίσκώμουν στο κατατόπι που έπρεπε. Το παρατήρησα απ' έξω και δε μ' έκαμε καμμιάν εντύπωση. Ίσόγειο και κατεδαίνεις σκαλοπάτια για να μπεις. Με κάποια δειλία σαν άνθρωπος που πρωτομπάνει σ' άγνωστο μέρος άνοιξα τή θύρα

Τό πρώτο που με χτύπησε ήταν τό πλήθος τών νεανικών προσώπων που θρέθηκε αντίκρυ μου. Πολλοί όμιλοι καθισμένοι σε τραπεζάκια. Άλλοι συζητούσαν με ζωρότητα κι όρμη, άλλοι συμμαζεμένοι σαν συνομήτες, κρυφομιλούσαν. Προχώρησα και διάλεξα κι' εγώ ένα τραπεζάκι να κ' θίσω.

Κάπου σε μίαν άκρια ένας παχύς σωρός καθημερινές έρημεριδες περίμεναν αναγνώστη. Πιο πέρα στηριγμένα σε ξύλα, κρέμουνταν διάφορα περιοδικά. Στόν τοίχο αριθμοί του περιοδικού «Βιωμός» γραμματικές του Φιλήντα, έργα άλλων λογίων περίμεναν έτοιμα για πούληση. Όταν ήπια τόν καφέ μου ο ιδιοκτήτης του καφεναείου Κος Ι. Σπαταλάς με τό καλλιτεχνικό του χτένισμα και τό μουσι του, ήρθε μ' ευγένεια να μου δώσει, να διαβάσω κάποιο περιοδικό. Τό Παιί του ένοιωσε στόν άγνωστο έμένα κάποιο λόγιο. Καμώθηκα πως διάβαζα κι' όμως τό μάτι μου ήταν πάντα άπάνω στους διάφορους όμιλους. Εκεί μέσα ήταν οι νέοι λογοτέχνες που είχα παρακολουθήσει από μακριά τή θορυβώδικα και γεμάτη ζωή δουλιά τους, τά νέα τους περιοδικά, που όσο κι' αν δέν είχαν τή σφραγίδα του τέλειου έλεγαν όμως κάτι που έδινε τή μεγάλη έλπίδα. Ρωτιώμουν ποιός ήταν ο ένας, ποιός ο άλλος. Είχα έπιθυμία να τους γνωρίσω.

Όμως κι' εγώ δέν ήμουν λιγώτερο άντικείμενο τής περιέργειας τους. Ένοιωθα κερρωμένη τά μάτια τους άπάνω μου και χιλιάδες άφωνα ρωτήματα να μου άποτείνονται. Ποιός ήμουν που έμπαινα στό κατατόπι τους; Τι ζητούσα; Βέβαια κάποιος θα ήμουν κι' εγώ λόγιος.

Κάποτε κομμάτια συνομιλίας έρχονταν στ' αυτιά μου. Μερικοί μιλούσαν για ένα περιοδικό που θα έβγαινε άλλοι για κάποιο νέο έργο, άλλοι για τους

τελευταίους φιλολογικούς καθγάδες. Προσπαθούσα ν' ακούσω και να ιδώ.

Ο έρχομός του Φιλήντα μ' έβγαλε απ' τήν άόριστη αυτή κι' άμφίβολη κατάσταση που βρισκόμουν. Είδα τό συμπατριώτη μας γραμματικό να μπαίνει χοντρός πάντα και ζωηρός όσο κι' αν καταβλήθη απ' τήν τελευταία του άρρώστια. Μ' αυτόν χώθηκα σ' ένα ιδιαίτερο καμαράκι όπου κάθονταν κι' άλλοι. Εκεί συστήθηκα και βρέθηκα γνωστός άνάμεσα σε γνωστούς.

Σε κάποιο καναπέ ήταν ξαπλωμένος ο φίλος ποιητής κ. Γεράσιμος Σπαταλάς. Με τό ιδιότροπό του μαλακό καπέλλο τήν αναπόσπαστή του μελερίνα, τό μακρύ ξανθό του μουστάκι και τό μουσι, ήταν δυθισμένος σε όνειρα. Έκανε παράξενη αντίθεση μέσα σε τόσους άνάμεσα ξουρισμένους. Μ' έσφιξε τό χέρι με χαμόγελο.

Πιο κάτω βρίσκονταν ο διηγηματογράφος Κος Δημοσθ. Βουτυράς. Ένα πλατύ γαρίζο καπέλλο του σκίαζε τό μέτωπο και μια μακριά γραβάττα ξεχύνονταν απ' τό γαλέκο του. Λιγνός με μουστάκι ψκλιδισμένο και λιγομίλητος. Τήν ώρα εκείνη κατά παράξενη σύμπτωση μιλούσε πολιτικά κι' όχι φιλολογικά. Τριγύρω νέοι, ο διηγηματογράφος Κος Παπαδήμας, ο ποιητής Κος Νίκος Κάγερ Μπουφίδης, ο μεταφραστής Κος Νίκος Σ. Λαϊδης ο νέος κριτικός του «Βιωμού» Κος Πράτσικας.

Θαύμασα τή ζωή όλου αυτού του κόσμου και τό ενδιαφέρο του και τήν αγάπη για τή λογοτεχνία ακόμα και τό θάρρος του και τήν έμπιστοσύνη στό γλωσσικό ζήτημα. Η όμιλία, ένοιόται, άρχισε πολύ γρήγορα. Γίνηκε λόγος για τά νέα έργα, τά νέα περιοδικά. Ποιά θα ζούσαν, ποιά θα σβύθωναν, ποιά κάτι έδειχναν, ποιά ίσως. Ο ποιητής Σπαταλάς άράδιασε ποιά ήταν για να βγούν. Ήταν ο Μαύρος Γάτος, τό Συμπότιο τό . . . τό . . .

Σε λίγο έφτασε κι' ο διηγηματογράφος Κος Νίκος Νικολαΐδης κουβαλώντας σημειώσεις και χαρτικά διηγημάτων που τά γράφει, λέει, άπάνω στα τραπέζια των καφεναείων, στό δρόμο περπατώντας, στεκόντας για να περιμένει. Με ένα κάποιο αλλοιώτικο τόνο φωνής κάπως κυπριώτικο και κάπως άθηναϊκό άνακατεύτηκε στην όμιλία.

Κατόπι ευχαριστήθηκα όλέποντας να μπαίνουν τους τέσσερις εκδότες του περιοδικού «Βιωμός». Ο νέος μου φίλος και διευθυντής του Κος Σπ. Μόσχος ήρθε με όρος romancier και γλυκό χαμόγελο να καθίση κοντά μου. Έτοιμάζει ένα μυθιστορηματάκι που φάνηκαν κιόλας μερικά κομμάτια του. Πιο δεξιός και ντροπαλός ο άλλος συνδιευθυντής Κος Γιάννης Ίβράκης. Τά τελευταία του διηγηματάκια δείχνουν πολλά πράγματα. Με στρατιωτική στολή φαντάρου ήρθε κι' ο τρίτος εκδότης και διαχειριστής Κος Αθ. Διαλισμάς, καλύτερος γεμάτος μουσική και νότες, κατέχοντας τά μυστικά των ήχων συνθέτης και μουσικός, ο τέταρτος Κος Ι. Παπαδόπουλος φερώντας στολή άπλου έλληνα ναύτη.

Έτσι και με όλους που έφταναν όλοένα ή κίνηση γίνηκε μεγάλη. Οι όμιλοι πάλι ξεχωρίστηκαν. Σε μίαν άκρια ο Φιλήντας περικυκλωμένος από

πολλά έξυπνα μάτια κι αυτά έτοιμα ν' ακούσουν εξηγάει τήν παραγωγή που ανακάλυψε τής λέξης άρματωλός, λέσι, άρματολόγος, άρματολόος, άρματολός, άπως τό σπιτολόγος, σπιτολόος, σπιτολός, και πουλιολόγος, πουλιολόος, πουλιολός. 'Ο συμπατριώτης μας γραμμιατικός είνε κατευχαριστημένος λάθος, εκκολουθίζει έχει ο Χατζηδάκις παράγοντάς την άπ' τό άρματωλός.

Λίγο λίγο κι εγώ περικυκλώνω μ'ι από νεανικά πρόσωπα. Αρχίζει ή και όντα για τή νεώτερη ευρωπαϊκή λογοτεχνία. Τά ζωηρά μάτια με κοιτάζουν, όλοι θέλουν ν' άκ ύπ υν, τά σιόματα θέλουν νά μιλήσουν. Τό όνομα του Μάτερλιγκ, του Ουάιλντ, του Μπλακμύ του Μορεάς, ξεπηδούνε, ύστερα έρχεται και ή σειρά των δικών μας του Παλμυτ ή Γρουπάρη. 'Απ' άλλου ακούονται τά όνόματα των νεωτέρων φιλοσόφων του Ριμπώ, του Λε Δαντέκ, του Λεμπόν. Μιά σύγκριση, μία φωνή, μία συζήτηση όπου κυριαρχεί μία σύγκρουση, γνώμων 'Από μίαν άκρια άκούεται μία σιγανή υπόκρουση τραγουδιού,

J'ai perdu mon Eur dice.

του Γκλόουκ. Και όλοένα νέος έρχομός φοιτητών, δημοσιογράφων, μαθητών άκόμα των γυμνασίων. Στο θάρυδο μέσα ό μυστικόπαθος διηγηματογράφος κ. Ίερογιάννης παραπονιέται τραγικά πως τόν άφησαν μόνο και δέν μπορεί νά βγάλη τό περιοδικό του «Συμπόσιο». Τι νά σάς κάμει μόνο;

Κατόπι με ρωτούν για τήν κίνηση τής Πόλης. Ενδιαφέρονται νά μάθουν τί γίνεται. Τούς λέω ότι θυμοῦμαι και ότι μπορώ νά ξέρω κατόπι από τεσσάρων χρόνων άπουσία. Κατά δυστυχία μου δέν γνωρίζω τήν κίνηση των νέων τής Πόλης. Οι διάφοροι άμιλοι μου λένε πως περιμένουν από μας μεγάλα πράγματα. Τούς δεθαϊώνω πως θά τά ίδου.

'Ο ποιητής Κος Δαμίραλης τότε αρχίζει τήν άπαγγελία των ήδονιστικών του ποιημάτων. Τάπαγγέλλει σά ν' απολαβίνει συγχρόνως και τήν ήδονή που περιγράφει. Μου συστήνουν ένα νέο γλύπτη, τόν λένε 'Αλεξανδρόπουλο και φερει στολή δεκανέκ μ' ένα κίτρινο γαλόνι στο μανίκι κι ένα σημάδι πως ή πληρέτης στο μέτωπο. Δουλεύει μου λένε άρχικά τό μαρμαρο. Με προσκαλεί εύγενικά στο άτελί του. Πιο κάτω κάθονται οι εκδότες του περιοδικού «Λύρα». Μου κάνουν έντύπωση τά ζωηρά πρόσωπά τους και αναγκάζομα νά εκτιμήσω από φύγης τίς προσπάθειές τους.

Τώρα με τό πέραςμα τής ώρας καταλαβαίνω και τό δεύτερο είδος τής πελατείας του Μαύρου Γάτου. Αυτή είνε ένας σωρός Έλλων ανθρώπων που δέν έχουν καμιά σχέση με τά γράμματα.

Είνε ήτοιχισμένοι που παίζουν χαρτικά, στρατιώτες νεότες που πίνουν τόν καφέ τους. Δέν έχουν καμιά είδηση τί γίνεται στο πλάι τους, δέν υποπτεύουν ποιός είνε αυτός ό άλλος κόσμος ό ξεχωριστός που σ'α τούς μιλάει ούτε τούς χαριετξ. Οι δέν αυτών ειδών οι πελατείες είνε δέν ξεχωριστά κοινωνίες και απέχου ή μία άπ' τήν άλλη διατακτομυρία λεύγει. Κότμο μακρυσιμένοι κι άσυναπέντητοι.

Έρχεται άκόμα σέ λίγο κι ό πολίτης διηγηματογράφος συγγραφέας τοίς

Ξερόλογου και τής Μουρλής Κος Γκούρας 'Αλειτούργητος με τό μελαγχολικό του ύφος χαμογελάει με κόπο.

'Η νύχτα έχει πιά θαθύνει.

Οί διάφοροι habitués φεύγουν ένας ένας για νά ξαναγυρίσουν τήν άλλη μέρα.

Μένω μόνος με τό Σπαταλά και τόν ποιητή Φώτο Γιορύλλη έρχομένο κι' αυτόν εκείνη τή μέρα άπ' τή Σύρα.

— Είνε όλοι αυτοί λόγιοι ρωτά ό Γιορύλλης άπορώντας.

'Ο Σπαταλής κουνεί τό μακρόμαλλο κεφάλι καταφατικά.

-- Ναι, λόγιοι και ποιητές. Σηκωνόμαστε νά φύγομε και μεϊς.

'Άλλη φορά θ'ι γράψω με λεπτομέρεια για τό φιλολογικό έργο των νέων. Για σήμερα φτάνει αυτό τό στίσσο.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ο ΓΝΩΣΤΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

και λογογράφος τής πόλης μας, Κύριος Α. Γιαλούρης, ύστερα από πολύχρονη άπουσία, γύρισε στά παλιά φιλολογικά του λιμέρια. Σήμερα κάνει τήν πρώτη του εμφάνιση στο «Λόγο». Στο έρχομένο φυλλάδιω, στη θέση του μυθιστορήματος «Μιά Ζωή» του Κυρίου Πρασίνου, που τελείωσε και που θά κρίνομε — τό ύποσχεθήκομε στην άρχή — θ' αρχίσουμε νά δημοσιεύουμε τό ανέκδοτο διήγημα του Κυρίου Γιαλούρη «Ζωής όνειρα» και τό ανέκδοτο διήγημα «Τό άγρίμι» του φίλου διηγηματογράφου Κυρίου Μ. Κουναλάκη.

ΑΔΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Πήραμε τό ακόλουθο προσκλητήριο. Τό δημοσιεύουμε σαν ένα δροσερό τραγούδι λυτρωμένο άπό τήν εσθητική λαισημότητα τής καθαρεύουσας που εμφανώνει άκόμη και τίς πιο έμορφες στιγμές τής ζωής μας.

15/6/19

'Η Κα Σ. 'Αδαμαντιάδου και ό Κος Π. Δελής Σας παρακαλοῦν νά τιμησείτε τούς γάμους των παιδιών τους 'Υπατίας και Χρίστου που θά γίνουιν τό άπόγευμα τής Παρασκευής, 21 'Ιουνίου, στον Βουγιούκδερε (Ξενοδοχείο «Buyukdéré Palace»).

Βαζόρι από τή Γέφυρα ξεκινά στη 1 μ. μ.

— 'Ο «Λόγος» εδζεται στο ξεχωριστό τεύχος τής εφημερίδας, γιμάτη πάντα από τήν άσθητική και έπίσημη γραφή που βρισκουν οι και αγεννημένοι ημετές μέσα στους κόσμος τής δημοφιλίας και τής αλήθειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πήραμε στὴ σειρά πού τ' ἀναγγέλλουμε τὰ Περιοδικά:

«**Οἱ Νέοι**», μηνιαία φιλολογικὴ ἔκδοση. — Διευθυντής, Γιάννης Κοκκινάκης — Γραφεῖα : Ὁδὸς Αἰόλου, 117, Ἀθήναι.

«**Πυρσός**», μηνιαία λογοτεχνικὴ ἔκδοση. — Διευθυντής, Πάνος Δ. Ταγκόπουλος. — Γραφεῖα : Ὁδὸς Οἰκονόμου, 4, Ἀθήνα.

«**Ὁ Νουμά**», ἡμερησίως πολιτικὴ, φιλολογικὴ καὶ κοινωνικὴ. — Διευθυντής, Δ. Π. Ταγκόπουλος. — Γραφεῖα: ὁδὸς Σοφοκλέους, 3, Ἀθήναι.

«**Δελτίο Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου**», περιοδικὸ τιμημένο μὲ τὸ Ζάππεο θραβεῖο ἀπὸ τὸ Σύλλογο γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν στὸ Παρίσι. — Γραφεῖα ἑκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου, ὁδὸς Λέκα, 4, Ἀθήνα.

«**Διώνυσος**», δέμηνο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ. — Διεύθυνση Βιβλιοπωλεῖ Π. Ἀγγελίδη, γιουσκὲκ κελντιρίμ, ἀρ. 3 Πόλη.

«**Δελτίο**» — Ὁδηγητὴς Λίνος Κραζής. — Διεύθυνση, ὁδὸς Αἰσχύλου, 29, Ἀθήνα.

Τὰ συστήνουμε ὁλόψυχα στοὺς ἀναγνώστες μας. Μέσα στὶς τεχνουργημένες σελίδες τους θὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐξέλιξη τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς τεχνοτροπίας καὶ σκέψης.

«**Βωμός**». Δεκαπενθήμερο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ. Ἔχω μπροστά μου τὸ τελευταῖο φυλλάδιό τοῦ περιοδικοῦ. Ἡ συνεργασία του σὲ διηγήματα ἀφθονή. Περιλαμβάνει ἕνα διήγημα τοῦ Κεῖ Δημοσθένη Βουτυρά. «Σὴν ἐξοχή» ἄλλα ἀκόμα διηγήματα, ποιήματα, πρόζες, κριτικὲς, μελετὲς. Σημαντικὴ εἶνε ἡ ὥς σήμερα σταδιοδρομία τοῦ «Βωμοῦ». Ἄν καὶ μόλις πρὶν δύο μῆνες συμπλήρωσε ἕξη μῆνες ἔκδοσης, συγκέντρωσε ὁμῶς στὶς στήλες του ἐργασία ὄχι μόνο διαλεγτῶν νέων, μὰ καὶ πολλὴ δουλειὰ παλαιῶν. Φαίνεται παντοῦ ἡ προσπάθεια τῶν διευθυντῶν του νὰ τὸ παρουσιάσουν ὁλοένα πιὸ τέλειο.

Ἔχει πάρει σήμερα τὴν ὄψη φιλολογικῆς revue πού ἀντιπροσωπεύει μιὰ χαρακτηριστικὴ κίνηση. Ἡ διεύθυνσή του εἶνε ἀξία γιὰ πολλοὺς ἐπαίνους καὶ συγχαρητήρια.

Α. Γλῆς.